Statistická šetření ekologického zemědělství – Základní statistické údaje (2012)

TÚ 4212/2013

Výstup č. 2

Odpovědný řešitel: Ing. Andrea Hrabalová

Spoluřešitelé: Ing. Ivana Darmovzalová

Ing. Pavla Wollmuthová

Brno, listopad 2013

Obsah

Seznam tabulek 3

Seznam grafů 3

Seznam zkratek 4

Úvod zprávy 5

Metodika sběru dat 6

Část I. Základní statistická data za rok 2012 8

1. Vývoj ekologického zemědělství v ČR 8

2. Rostlinná výroba a produkce na ekologických farmách 15

3. Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách 21

4. Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství 26

5. Další informace o ekologických farmách 30

5.1. Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách (rok 2012) ***30***

5.2. Data o hospodářském výsledku na ekofarmách (rok 2011) ***30***

5.3. Počet pracovníků na ekofarmách (rok 2011) ***31***

Část II. Data o prodeji a užití produkce ekofarem v roce 2011 33

6. Způsob uplatnění bioprodukce vyprodukované na ekofarmách (rok 2011) 33

6.1. Způsob uplatnění rostlinné produkce z ekofarem ***34***

6.2. Způsob uplatnění živočišné produkce z ekofarem ***37***

7. Způsob prodeje bioproduktů z ekofarem (rok 2011) 40

7.1. Prodej bioproduktů na konvenčním trhu ***40***

7.2. Prodej bioproduktů s certifikátem ***40***

7.3. Přímý prodej bioproduktů a biopotravin na ekofarmách ***45***

8. Zpracování bioproduktů na ekofarmách (rok 2011) 46

9. Podpora ekologického zemědělství a výroby biopotravin 48

9.1. Základní dotace na plochu ***48***

9.2. Podpora EZ v rámci dalších opatření PRV ***51***

Závěr zprávy 52

Seznam tabulek

Tab. 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR (1990-2012)..... 8
Tab. 2 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství k 31. 12. 2012..... 9
Tab. 3 Velikostní struktura ekofarem v roce 2011 a 2012 10
Tab. 4 Velikostní rozložení výměr OP, TTP a TK na ekofarmách v roce 2012..... 11
Tab. 5 Počet ekofarem a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2012..... 12
Tab. 6 Zastoupení ploch EZ dle užití půdy na jejich celkové výměře v krajích ČR v roce 2012 13
Tab. 7 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (1999-2012)..... 14
Tab. 8 Srovnání struktury půdního fondu v EZ ve vybraných letech (1999 až 2012)..... 14
Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách v roce 2012..... 17
Tab. 10 Plochy a produkce v EZ na orné půdě v letech 2011 a 2012 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2012..... 20
Tab. 11 Počet BIO zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2011 a 2012..... 22
Tab. 12 Počet všech zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2011 a 2012..... 23
Tab. 13 Živočišná bioprodukce na ekofarmách v roce 2011 a 2012..... 25
Tab. 14 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství k 31. 12. 2011 a 2012 26
Tab. 15 Vývoj a struktura registrovaných subjektů v EZ v roce 2012 28
Tab. 16 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2011 a 2012 29
Tab. 17 Podíl ziskových ekofarem dle zaměření produkce v roce 2010 a 2011..... 31
Tab. 18 Počet pracovníků na ekologických farmách v roce 2010 a 2011..... 32
Tab. 19 Způsob uplatnění rostlinné produkce ekofarem v roce 2011 a srovnání s plánovanou produkcí 36
Tab. 20 Způsob uplatnění živočišné produkce ekofarem v roce 2011 a srovnání s plánovanou produkcí 39
Tab. 21 Způsob prodeje hlavních bioproduktů RV a realizované ceny v roce 2011 – obiloviny [1)]..... 42
Tab. 22 Způsob prodeje hlavních bioproduktů RV a realizované ceny v roce 2011 – ostatní [1)]..... 43
Tab. 23 Způsob prodeje hlavních bioproduktů ŽV a realizované ceny v roce 2011 [1)] 44
Tab. 24 Počet ekofarem prodávajících bioprodukty a biopotraviny ze dvora (2008-2011) 45
Tab. 25 Podíl přímého prodeje na celkovém obratu ekofarmy (2008-2011)..... 45
Tab. 26 Počet a zaměření faremních výrobců biopotravin v roce 2011 a 2012..... 47
Tab. 27 Vývoj plateb na hektar plochy v EZ (1998-2012)..... 50
Tab. 28 Přehled zájmu o investiční opatření PRV s bodovým zvýhodněním v roce 2012..... 51

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990-2012) 9
Graf 2 Počet ekofarem a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2012..... 12
Graf 3 Vývoj dotací v EZ (1998-2012) 49

Seznam zkratek

AEO	agroenvironmentální opatření
AG	akciová společnost (Aktiengesellschaft)
AGC	Agrocenzus 2010 (Strukturální šetření v zemědělství ČR)
AWU	Annual Work Unit (počet pracovníků přepočtených na plný úvazek)
BIO	označení produktu získaného v ekologickém zemědělství
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
DJ	dobytčí jednotka
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EZ	ekologické zemědělství
EZFRV	Evropský zemědělský fond rozvoje venkova (EAFRD)
FADN	Zemědělská účetní datová síť
ha	hektary (měrná jednotka)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
HV	hospodářský výsledek
IČ	identifikační číslo
IP	integrovaná produkce
KBTPM	krávy bez tržní produkce mléka
kg / kg ž.v.	kilogramy / kilogramy živé váhy (měrná jednotka)
KO	kontrolní organizace
ks	kusy (měrná jednotka)
l	litry (měrná jednotka)
LAKR	léčivé, aromatické a kořeninové rostliny
LPIS	veřejný registr půdy
MZe	Ministerstvo zemědělství České republiky
n.a.	data nemají smysl (not applicable)
n.d.	data neexistují (no data)
NACE	klasifikace ekonomických činností (dříve OKEČ)
OP	orná půda
PO	přechodné období
PRV	Program rozvoje venkova
REP	Registr ekologických podnikatelů
RV	rostlinná výroba
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
t	tuny (měrná jednotka)
TK	trvalé kultury
TTP	trvalé travní porosty
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
ÚKZUZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
z.p.	zemědělská půda
ZPF	zemědělský půdní fond
ŽV	živočišná výroba

Úvod zprávy

Tato zpráva je výstupem tematického úkolu s názvem „Statistická šetření ekologického zemědělství (ekologické farmy - bioprodukce, zpracování, odbyt a trh s biopotravinami)“, zpracovávaného každoročně již od roku 2007. Zadavatelem úkolu je Ministerstvo zemědělství ČR (MZe), odbor environmentální a ekologické zemědělství. Hlavním cílem úkolu je:

a) sběr údajů ze všech ekofarem potřebných ke splnění povinných závazků vůči Evropské komisi dle nařízení Rady (ES) 834/2007 (tj. vyplnění statistických informací o ekologickém zemědělství, které jsou definovány Eurostatem a jsou povinné pro všechny členské státy),

b) sběr údajů k analýze rozsahu zpracování, odbytu a trhu s biopotravinami v České republice včetně vývozu a dovozu bioproduktů a biopotravin,

c) sběr informací nutných z pohledu MZe k hodnocení vývoje sektoru a implementované politiky.

Tato zpráva je druhým výstupem výše zmíněného tematického úkolu a obsahuje zejména základní statistické údaje o ekologickém zemědělství v ČR (tj. údaje o rozloze, pěstovaných plodinách, počtech zvířat, objemu rostlinné a živočišné bioprodukce a způsobech jejího uplatnění) včetně dalších informací popisujících vývoj ekologického zemědělství v ČR.

Zpráva je rozdělena do dvou hlavních částí. První část je věnována základním statistickým ukazatelům ekologického zemědělství (EZ), kdy je v pěti kapitolách popsán historický vývoj EZ, rozsah rostlinné a živočišné bioprodukce, počet registrovaných subjektů a doplňkové informace k ekofarmám týkající se rozsahu souběhu s konvenčním hospodařením, ziskovosti ekofarem a zaměstnanosti na ekofarmách. Druhá část zprávy se zaměřuje spíše na údaje o odbytu, tj. informace o způsobech uplatnění bioprodukce včetně identifikace realizačních cen, rozsahu zpracování na ekofarmách a významu prodeje ze dvora. Zprávu uzavírá kapitola popisující rozsah veřejných finančních prostředků směřujících do sektoru EZ v posledních letech.

Metodika sběru dat

Tato zpráva vychází, zpracovává a analyzuje informace a data ze dvou hlavních zdrojů:

- celkového seznamu osob podnikajících v EZ k 31. 12. 2012 (texty kapitol 1 a 4),
- statistického šetření na ekologických farmách realizovaného ÚZEI každoročně od roku 2007; podklad pro ostatní kapitoly zprávy s výjimkou kapitoly 9 (tato vychází z informací SZIF).

Metodika statistického šetření ÚZEI

Sběr statistických dat z ekofarem je v současné době prováděn ve spolupráci s kontrolními organizacemi, které jsou pověřeny MZe výkonem kontroly a certifikace v ekologickém zemědělství. Jedná se o následující kontrolní organizace: KEZ o.p.s. se sídlem v Chrudimi, ABCERT AG se sídlem v Jihlavě a Biokont CZ, s.r.o. se sídlem v Brně[1].

Data jsou sbírána inspektory jednotlivých kontrolních organizací přímo na farmě při provádění řádné kontroly. Data použitá v této zprávě byla zjišťována v průběhu roku 2012. Podkladem pro sběr je dotazník zpracovaný ÚZEI, který je každoročně aktualizován dle požadavků Evropské komise / Eurostatu a MZe. Mezi povinné statistické údaje dle aktuální EU legislativy patří:

- počty subjektů registrovaných v EZ ke konci roku (ekozemědělci, výrobci, distributoři, dovozci a vývozci ze/do třetích zemí a ostatní subjekty jako např. výrobci krmiv a osiv),
- data o výměrách plodin v EZ (v členění na plochy v přechodném období, v ekologickém režimu a celkem) a rostlinné bioprodukci,
- data o počtu zvířat v EZ a živočišné bioprodukci,
- údaje o zpracované bioprodukci (počty výrobců, zaměření jejich výroby a objem produkce vyjádřený dosaženým obratem).

Pro sběr dat je používána webová aplikace, pomocí které mohou inspektoři online vkládat data o farmách přímo do databáze. Tato aplikace, která je v provozu již od roku 2009 velmi usnadnila, s ohledem na rostoucí počet ekologicky hospodařících zemědělců, celou náročnost sběru dat. Další nespornou výhodou je možnost okamžité kontroly ze strany ÚZEI a případných oprav nebo doplnění informací od jednotlivých kontrolních organizací.

Dotazník pro rok 2012 zahrnoval následující okruhy:

Část I. - Základní statistická data

a) Základní informace o farmě (identifikace farmy včetně data registrace v EZ),
b) Informace o rostlinné výrobě a její produkci na farmě zahrnující plochy pěstovaných plodin v rozdělení na plochy v přechodném období a plně ekologické a objem celkové bioprodukce z ekologických ploch,
c) Informace o živočišné výrobě a její produkci na farmě (počet zvířat dle základních kategorií chovaných na ekofarmě a objem celkové bioprodukce z těchto zvířat),
d) Informace o farmě (informace o tom, zda je farma celá v EZ a pokud není, jaké plochy či kategorie zvířat má v konvenci, informace o počtech pracovníků na farmě, hospodářském výsledku v předchozím roce a zda farma v předchozím roce již mohla prodat nějakou svoji produkci s certifikátem jako bioprodukt).

[1] *V kontrole EZ působí nově čtvrtá kontrolní organizace BUREAU VERITAS CZECH REPUBLIC, spol. s r.o.*

Část II. - Data o prodeji a uplatnění produkce ekofarem

(Pozn.: tuto část dotazníku vyplňovaly pouze ekofarmy, které mohly prodat v roce 2011 nějakou svoji produkci již jako bioprodukt.)

e) Celková rostlinná a živočišná produkce realizovaná v roce 2011 a její uplatnění (objem skutečné celkové produkce vyprodukované na ekofarmě a určení jejího uplatnění – buď prodej na domácím trhu nebo export, a to jako bioprodukt nebo produkt konvenční anebo jako spotřeba v rámci farmy například jako krmivo, osivo/sadba, vlastní spotřeba, případně zpracování přímo na farmě pro výrobu ekologických osiv, krmiv či biopotravin),

f) Způsob prodeje pěti nejdůležitějších bioproduktů (určení prodaného objemu, hlavní distribuční cesty a realizované ceny),

g) Rozsah faremního zpracování a přímého prodeje z farem (identifikace farem, které realizují zpracování a / nebo přímý prodej na ekofarmě, specifikace takto realizovaných bioproduktů a podíl této činnosti na celkovém obratu farmy).

Při využívání výsledků prezentovaných v této zprávě je třeba vzít v úvahu následující:

a) Údaje o počtech ekozemědělců a výměře jednotlivých kategorií užití půdy se liší od oficiálních údajů publikovaných každoročně jako „Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31. 12. daného roku“ na webu MZe.

   Podle oficiálních údajů MZe hospodařilo k 31. 12. 2012 ekologicky 3 934 ekozemědělců, a to na výměře 488 658 ha. Jednalo se však o předběžné údaje a po jejich zpřesnění na základě aktualizace evidencí v Registru ekologických podnikatelů (REP) a kontrolních organizací v EZ hospodařilo ke konci roku 2012 ekologicky 3 923 ekozemědělců na výměře 488 483 ha, přičemž dominovaly trvalé travní porosty (TTP) s 404 950 ha, orná půda poklesla na 58 625 ha a plocha trvalých kultur (vinice, sady a chmelnice) vzrostla na 7 693 ha. Zbylou výměru (17 215 ha) zaujímala tzv. ostatní plocha, což je zemědělská plocha, na kterou zemědělec nepobírá dotace zahrnující např. zahrady, plochy rozptýlené zeleně, meze apod. Dalších 59 ha tvořily rybníky.

   Naproti tomu v šetření ÚZEI bylo zahrnuto 3 907 respondentů s celkovou výměrou půdy v EZ 468 670 ha. TTP zaujímaly 401 867 ha, orná půda 59 240 ha a trvalé kultury 7 563 ha. Toto šetření však zahrnuje pouze zemědělsky využívanou půdu.

   Hlavním důvodem rozdílnosti těchto údajů je odlišný termín jejich zjišťování. MZe získává údaje jednak nově z online REPu, tak dočasně i od kontrolních organizací z jejich evidence k 31. 12. daného roku. ÚZEI naproti tomu organizuje samostatné šetření z důvodu potřeby většího detailu zjišťovaných dat (např. pěstování jednotlivých plodin) a toto šetření probíhá v průběhu celého roku. V šetření ÚZEI jsou tedy zahrnuti i zemědělci, kteří sice k 31. 12. již ekologicky nehospodařili, ale v průběhu roku u nich byla provedena řádná inspekce a vyplněn dotazník. Jinak řečeno, v šetření ÚZEI je zachycen stav ke dni kontroly a nikoli k 31. 12. daného roku.

b) Údaje o objemu bioprodukce za rok 2012 (viz kapitola 2 a 3) se mohou lišit od skutečně vyprodukovaného objemu bioproduktů. Je to způsobeno tím, že údaje o bioprodukci jsou sbírány v průběhu daného roku (tj. od jara do podzimu 2012 v rámci inspekce na farmě), tedy u některých farem ještě před vlastní sklizní a ekozemědělec svoji produkci odhaduje dopředu. Důvodem je povinnost odeslat statistické údaje na Eurostat nejpozději k 1. 7. následujícího roku (tj. data za bioprodukci v roce 2012 nejpozději k 1.7.2013).

   Sběr údajů o reálné produkci zpětně je také prováděn, a to v rámci následného sběru dat (tedy za rok 2012 v průběhu celého roku 2013).

Část I. Základní statistická data za rok 2012

Cílem této části zprávy je prezentovat základní statistické údaje o stavu ekologického zemědělství v ČR (tj. o počtu ekofarem a struktuře půdního fondu v EZ k 31. 12. 2012 a dále o struktuře pěstovaných plodin, počtu chovaných hospodářských zvířat a celkové bioprodukci na českých ekofarmách v roce 2012).

1. Vývoj ekologického zemědělství v ČR

Dle oficiálních údajů MZe v roce 2012 mírně vzrostl jak počet ekologických zemědělců, tak i jimi obhospodařovaná plocha. K 31. 12. 2012 hospodařilo ekologicky 3 923 zemědělců, a to na celkové výměře 488 483 ha, což představuje podíl 11,56% z celkové výměry zemědělské půdy (viz Tab. 1)[2].

Zpomalení nárůstu počtu zemědělců i ploch v EZ je způsobeno zejména změnou podmínek zařazení do opatření „Ekologické zemědělství“ v rámci Agro-environmentálních opatření (AEO). Od roku 2012 dochází k zastavení příjmu žádostí pro nové žadatele a u stávajících nelze navyšovat výměru zemědělské půdy o více jak 25 % výměry zařazené v prvním roce, resp. výměru nelze navýšit v pátém roce závazku. Dále byla zrušena možnost převodu závazku z IP (sady a vinice) na EZ. Jinými slovy zemědělci uvažující o vstupu do EZ nemají od roku 2012 možnost požádat si o podporu v rámci opatření „Ekologické zemědělství“. Zpomalení nárůstu ploch v EZ se opět projevilo v poklesu podílu ploch v přechodném období (z 27 % v roce 2010 na 12 % v roce 2012).

Tab. 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR (1990-2012)

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková výměra půdy v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (%)
1990	3	480	-	-	-
1991	132	17 507	0,41	-	-
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6
2001	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6
2010	3 517	448 202	10,55	30,8	12,5
2011	3 920	482 927	11,40	11,5	7,7
2012	3 923	488 483	11,56	0,1	1,2

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

[2] *Původní předběžné údaje, že k 31. 12. 2012 hospodařilo 3 934 ekozemědělců na výměře 488 658 ha, byly zpřesněny na základě aktualizace evidencí v Registru ekologických podnikatelů a kontrolních organizací v EZ.*

Celkový vývoj ekologického zemědělství v ČR od roku 1990 je znázorněn níže, viz Graf 1.

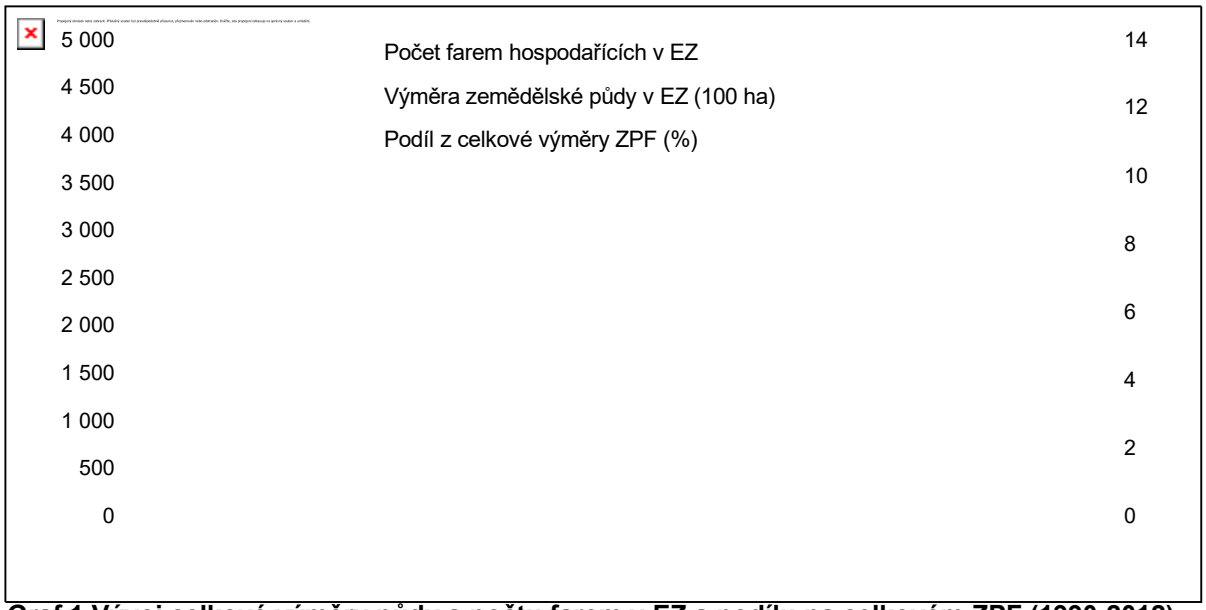

Graf 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990-2012)
Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku)

Meziročně vzrostla výměra půdy v EZ pouze o necelých 6 tis. ha, kdy šlo převážně o nárůst ploch travních porostů. Důvody stagnace jsou popsány výše. Výměra orné půdy zůstává těsně pod hranicí 60 tis. ha, výměra trvalých kultur vzrostla mírně díky nárůstu plochy sadů o 225 ha. Detailní strukturu užití půdy v EZ ke konci roku 2012 zachycuje Tab. 2.

Tab. 2 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství k 31. 12. 2012

Plochy	Výměra v PO (ha)	Výměra v EZ (ha)	Výměra celkem (ha)
Výměra ploch v EZ celkem	**56 661,35**	**431 881,23**	**488 542,58**
Výměra půdy v EZ celkem (bez rybníků)	**56 648,92**	**431 834,41**	**488 483,33**
Trvalé travní porosty	41 455,43	363 494,85	404 950,27
Orná půda	11 192,75	47 432,24	58 624,99
z toho: orná půda bez zeleniny a bylin	*11 101,73*	*46 644,86*	*57 746,59*
zelenina a byliny	*91,02*	*787,38*	*878,40*
Trvalé kultury	3 366,28	4 327,06	7 693,34
z toho: sady	*2 901,48*	*3 777,37*	*6 678,85*
vinice	*459,05*	*543,11*	*1 002,16*
chmelnice	*5,75*	*6,58*	*12,33*
Ostatní plochy	634,46	16 580,26	17 214,73
Rybníky	12,43	46,82	59,25

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku)

Průměrná velikost ekofarmy dosáhla nejvyšší výměry 333 ha v roce 2001. Od té doby trvale klesá. Ke konci roku 2012 činil průměr 125 ha na ekofarmu (123 ha v roce 2011). Znamená to, že do EZ poslední roky vstupovaly farmy s nižší výměrou a dále byl pokles způsoben také dělením stávajících farem na menší celky. Přesto stále platí, že výměra průměrné ekofarmy je větší než průměrná výměra farmy konvenční (okolo 80 ha).

Z pohledu velikostní struktury ekologických podniků je nejčastější rozloha ekofarem v rozmezí 10 až 50 ha a podíl této kategorie od roku 2007 do 2011 každoročně rostl. V roce 2012 tato kategorie zaznamenala mírný pokles, přesto zůstává jednoznačně nejčastější velikostní kategorií s 37,9% podílem. S ohledem na minimální nárůst farem v EZ během roku 2012, pokračoval úbytek farem z kategorie do 5 ha a současně i z kategorií s výměrou nad 1 000 ha, a k jejich přesunu do kategorií 50 až 100 ha a 100 až 500 ha. ČR dlouhodobě patří k zemím, kde průměrná velikost ekofarmy výrazně převyšuje evropský průměr, který se pohybuje okolo 40 ha.

Při srovnání ekofarem dle výměry ploch zvyšují třetím rokem svůj podíl ekofarmy s výměrou od 100 do 500 ha (32,5 %), které vystřídaly dříve vedoucí kategorii 500 až 1 000 ha (26,7 %). I v roce 2012 pokračoval pokles počtu ekofarem i jejich ploch v kategorii do 5 ha a významnější pokles nastal i u obou kategorií nad 1 000 ha, kdy tyto farmy většinou přešly do velikostně nejbližších kategorií (tj. nad 5 ha a do 1 000 ha). Z tabulky níže vyplývá, že zhruba čtvrtina farem (nad 100 ha) obhospodařuje téměř 85 % ploch v EZ, resp. necelých 7 % farem (nad 500 ha) obhospodařuje přes 50 % ploch v EZ a tedy lze stále tvrdit, že v EZ převládají velké zemědělské podniky s převahou travních porostů.

Tab. 3 Velikostní struktura ekofarem v roce 2011 a 2012

Velikostní skupiny farem dle výměry (ha)	2011				2012				Meziroční změna 2012/11	
	Počet		Plocha		Počet		Plocha		Počet	Plocha
	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(%)	(%)
0 až < 5	481	12,3	907,4	0,2	437	11,1	882,7	0,2	-9,1	-2,7
5 až < 10	469	12,0	3 318,5	0,7	478	12,2	3 386,5	0,7	1,9	2,0
10 až < 50	1 493	38,1	37 810,3	7,8	1 485	37,9	38 231,9	7,8	-0,5	1,1
50 až < 100	523	13,3	36 992,9	7,7	548	14,0	39 006,7	8,0	4,8	5,4
100 až < 500	688	17,6	153 665,7	31,8	708	18,0	158 799,8	32,5	2,9	3,3
500 až < 1 000	182	4,6	126 554,4	26,2	187	4,8	130 398,4	26,7	2,7	3,0
1 000 až < 2 000	79	2,0	106 524,0	22,1	76	1,9	102 743,2	21,0	-3,8	-3,5
2 000 a více	5	0,1	17 211,3	3,6	4	0,1	15 093,3	3,1	-20,0	-12,3
Celkem	**3 920**	**100,0**	**482 984,4**	**100,0**	**3 923**	**100,0**	**488 542,6**	**100,0**	**0,1**	**1,2**

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Z hlediska rozložení orné půdy (OP), trvalých travních porostů (TTP) a trvalých kultur (TK) na ekofarmách je patrné, že plochy orné půdy jsou nejčastěji obhospodařovány v rozloze do 5 ha a dále v rozmezí 10 až 50 ha (viz Tab. 4). Podobně je tomu u trvalých kultur, kde téměř 70 % z celkových 800 ekofarem s TK hospodaří na ploše do 5 ha. U travních porostů dominuje rozloha 10 až 50 ha následovaná rozlohou 100 až 500 ha (společně 57,9 % všech farem s TTP).

Z pohledu výměry je největší rozloha OP (42,1 %) obhospodařována v kategorii 100 až 500 ha, u TTP v kategoriích 100 až 500 ha a 500 až 1 000 ha (65,2 %) a u TK dominují rozlohy 10 až 50 ha a dále 100 až 500 ha (60,4 %). Zjištěné údaje jsou srovnatelné se situací v předchozích letech.

Tab. 4 Velikostní rozložení výměr OP, TTP a TK na ekofarmách v roce 2012

Velikostní rozložení výměr OP, TTP a TK (ha)	OP				TTP				TK			
	Počet		Plocha		Počet		Plocha		Počet		Plocha	
	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)
>0 až < 5	658	38,7	1 241,1	2,1	354	10,6	729,9	0,2	555	69,4	823,1	10,7
5 až < 10	329	19,4	2 266,4	3,9	373	11,1	2 677,3	0,7	92	11,5	649,1	8,4
10 až < 50	482	28,4	10 473,4	17,9	1 305	39,0	33 187,7	8,2	117	14,6	2 595,6	33,7
50 až < 100	103	6,1	7 372,7	12,6	462	13,8	32 796,8	8,1	22	2,8	1 573,7	20,5
100 až < 500	111	6,5	24 707,5	42,1	632	18,9	143 898,1	35,5	14	1,8	2 051,9	26,7
500 až < 1 000	14	0,8	10 153,8	17,3	172	5,1	120 004,3	29,6	0	0,0	0,0	0,0
1 000 až < 2 000	2	0,1	2 410,2	4,1	45	1,3	59 675,6	14,7	0	0,0	0,0	0,0
2 000 a více	0	0,0	0,0	0,0	3	0,1	11 980,7	3,0	0	0,0	0,0	0,0
Celkem	**1 699**	**100,0**	**58 625,0**	**100,0**	**3 346**	**100,0**	**404 950,3**	**100,0**	**800**	**100,0**	**7 693,3**	**100,0**

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Regionální rozmístění ekofarem a jejich obhospodařovaných ploch v rámci jednotlivých krajů ČR je uvedeno níže (viz Tab. 5). Ekologicky obhospodařované plochy byly přiřazeny k jednotlivým krajům dle adresy provozovny ekofarmy nikoli jejího sídla, tedy dle skutečné lokality hospodaření[3].

Hlavními oblastmi EZ jsou tradičně méně příznivé horské a podhorské oblasti ČR. Největší plochy ekologicky obhospodařované půdy se nacházejí v pohraničních hornatých okresech Jihočeského, Karlovarského, Moravskoslezského, Plzeňského a Ústeckého kraje, jejichž pořadí je srovnatelné s rokem 2011. V těchto pěti krajích se nachází téměř 60 % ploch v EZ a dva z nich dlouhodobě vedou s nejvyšší průměrnou velikostí ekofarem (315 ha v kraji Karlovarském a 189 ha v kraji Ústeckém).

V počtu ekologických farem vede dlouhodobě kraj Jihočeský následovaný stejně jako v předchozím roce krajem Plzeňským, Moravskoslezským a Zlínským.

Z pohledu vývoje došlo meziročně k největšímu procentnímu nárůstu počtu ekofarem ve dvou krajích, a to Hlavním městě Praha a kraji Jihomoravském. Největší nárůst ploch v EZ nastal v kraji Středočeském a Plzeňském (okolo 6%), avšak s ohledem na celkový nízký nárůst ploch v EZ během roku 2012, jde o minimální změny.

[3] *Přesto je třeba mít na paměti, že adresa provozovny ekofarmy není také nutně shodná s lokalitou obhospodařovaných pozemků. Přesné umístění ploch v EZ dle krajů popisuje LPIS a je také dostupné v rámci spuštěného Registru ekologických podnikatelů http://eagri.cz/public/app/eagriapp/EKO/ Prehled/*

Tab. 5 Počet ekofarem a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2012

Kraj [1)]	Počet ekofarem	Výměra celkové plochy v EZ		Z toho v přechodném období		Průměrná ekofarma
		(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)
Jihočeský	519	70 102,9	14,3	8 799,7	12,6	135
Karlovarský	208	65 523,5	13,4	2 162,4	3,3	315
Moravskoslezský	375	54 916,3	11,2	4 775,4	8,7	146
Plzeňský	417	52 792,1	10,8	10 333,6	19,6	127
Ústecký	244	46 020,4	9,4	3 936,6	8,6	189
Zlínský	359	37 706,0	7,7	2 749,2	7,3	105
Olomoucký	249	36 305,1	7,4	4 034,0	11,1	146
Liberecký	233	32 166,1	6,6	2 148,0	6,7	138
Vysočina	351	22 841,0	4,7	3 863,5	16,9	65
Královéhradecký	214	22 315,3	4,6	2 955,7	13,2	104
Středočeský	266	16 848,1	3,4	4 245,8	25,2	63
Jihomoravský	316	16 711,0	3,4	2 894,5	17,3	53
Pardubický	156	13 869,6	2,8	3 420,4	24,7	89
Hl. m. Praha	16	425,3	0,1	342,5	80,5	27
Celkem	**3 923**	**488 542,6**	**100,0**	**56 661,3**	**11,6**	**125**

[1)] Kraje jsou v tabulce seřazeny dle výměry celkové plochy v EZ (celková plocha v EZ zahrnuje výměru rybníků).
Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

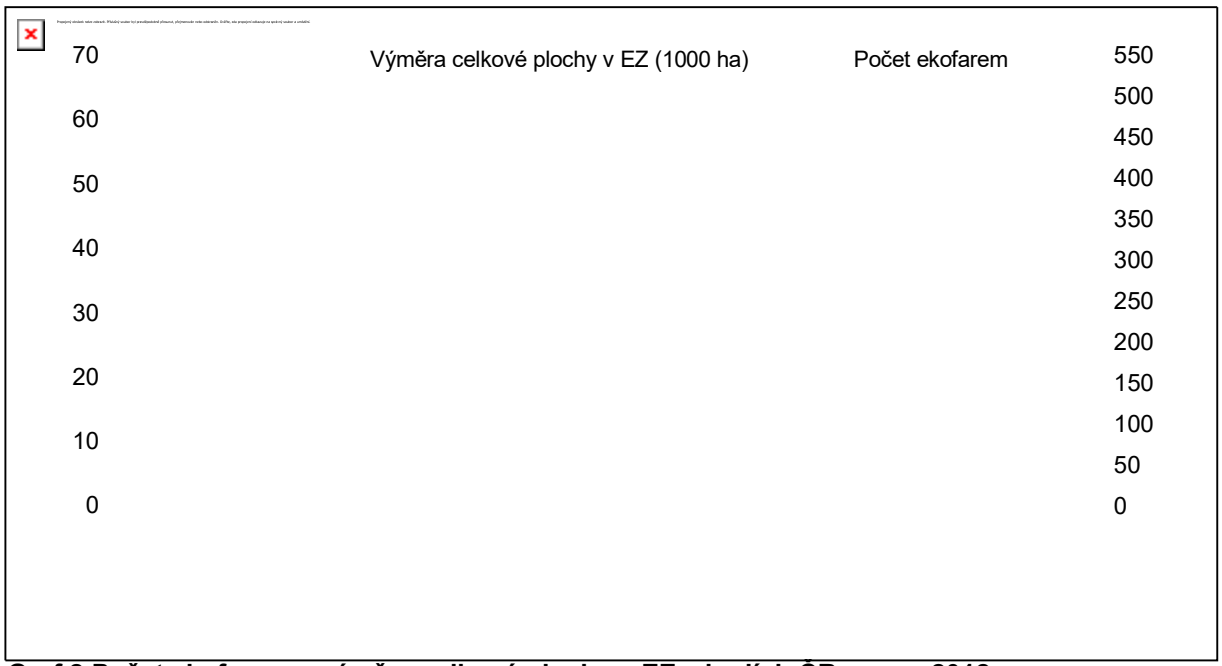

Graf 2 Počet ekofarem a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2012
Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Odlišné pořadí dostaneme, pokud seřadíme kraje dle podílu výměry celkové ekologické půdy na celkové zemědělské půdě ČR. V roce 2012 byl celorepublikový průměr (tj. 11,56 %) překročen v osmi krajích, přičemž vysoce nad tímto průměrem s 52,8 % vede Karlovarský kraj. Podobně jako v předchozích letech následuje kraj Liberecký, Moravskoslezský, Zlínský a Ústecký. V produkčních oblastech zůstává zastoupení EZ od 2 do 6 %.

V rámci jednotlivých kategorií užití půdy dominuje opět Karlovarský kraj, kde se nachází v ekologickém režimu přes 8 % ploch orné půdy a 85 % ploch travních porostů. Více jak 50 % ploch TTP v ekologickém režimu mají pak další čtyři kraje – Moravskoslezský, Olomoucký, Ústecký a Zlínský (viz Tab. 6). Největší podíl trvalých kultur v EZ na jejich celkové výměře se nachází v kraji Moravskoslezském (83 %) a Vysočině (58 %).

Z pohledu absolutních hodnot je největší rozloha ekologicky obhospodařovaných TTP v kraji Jihočeském (60 487 ha), u orné půdy a trvalých kultur jde o kraj Jihomoravský (9 417 ha a 2 282 ha).

Z celorepublikového pohledu dosáhl v roce 2012 podíl veškeré půdy v EZ (tj. včetně tzv. ploch ostatních avšak bez rybníků) na celkové z.p. ČR 11,56 %. Do EZ vstoupilo více než 40 % trvalých travních porostů (luk a pastvin), téměř 2 % orné půdy a přes 10 % ploch trvalých kultur (resp. cca 14 % sadů, 5 % vinic a 0,1 % chmelnic).

Tab. 6 Zastoupení ploch EZ dle užití půdy na jejich celkové výměře v krajích ČR v roce 2012

Kraj [1)]	Výměra celkové půdy v EZ (ha)	Z toho výměra (ha):			Zemědělská půda ČR (ha)	Podíl půdy v EZ na celkové výměře dané kategorie užití půdy v ČR (%)			
		OP	TTP	TK		z.p. celkem	OP	TTP	TK
Karlovarský	65 498	4 499	56 524	81	124 025	52,81	8,33	85,10	13,27
Liberecký	32 166	2 158	28 543	309	139 826	23,00	3,31	43,51	21,39
Moravskoslezský	54 914	3 757	49 252	608	274 801	19,98	2,20	57,34	82,86
Zlínský	37 706	4 807	30 675	960	193 633	19,47	3,92	53,77	23,59
Ústecký	46 020	3 273	40 149	544	275 490	16,70	1,80	55,45	4,34
Jihočeský	70 087	6 274	60 487	669	490 527	14,29	2,01	36,99	29,63
Plzeňský	52 787	8 067	42 602	297	379 335	13,92	3,13	39,25	16,55
Olomoucký	36 305	2 005	32 273	776	279 361	13,00	0,97	57,30	19,94
Královéhradecký	22 314	2 051	19 657	228	277 689	8,04	1,07	27,81	5,19
Vysočina	22 837	6 314	15 782	367	409 470	5,58	1,99	19,21	58,00
Pardubický	13 870	1 708	11 854	75	271 564	5,11	0,86	19,48	3,94
Jihomoravský	16 711	9 417	4 878	2 282	426 043	3,92	2,67	16,31	8,53
Hl. m. Praha	16 843	4 207	11 949	496	662 489	2,54	0,77	16,76	3,38
Středočeský	425	89	325	2	20 135	2,11	0,60	37,36	0,29
Celkem	**488 483**	**58 625**	**404 950**	**7 693**	**4 224 388**	**11,56**	**1,96**	**40,84**	**10,08**

[1)] Kraje jsou v tabulce seřazeny dle podílu výměry celkové půdy v EZ na celkové zemědělské půdě ČR.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR (ČÚZK); vlastní výpočty ÚZEI

Z pohledu užití půdy trvale dominují v EZ trvalé travní porosty, v roce 2012 s výměrou přes 400 tis. ha (viz Tab. 7). Jejich plocha se však s růstem celkové výměry ekologicky obhospodařované půdy od roku 2003, kdy byl jejich podíl nejvyšší (90,86 %), již nezvyšuje a na celkové výměře v EZ zůstává okolo 82 % (viz Tab. 8). Jako pozitivní lze označit stabilní růst výměry orné půdy realizovaný do roku 2011 a udržení 12 % podílu na celkové struktuře půdního fondu v EZ v roce 2012. Od roku 2004 vzrostla plocha orné půdy v EZ téměř trojnásobně. Významně vzrostly i plochy TK, proti roku 2004 vzrostla jejich plocha téměř sedminásobně na téměř 7 700 ha, přičemž 86,8 % tvoří sady, 13,0 % vinice a 0,2 % chmelnice.

Tab. 7 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (1999-2012)

Užití půdy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Orná půda	13 776	15 295	19 164	19 536	19 637	19 694	20 766
Trvalé travní porosty	96 044	149 705	195 633	211 924	231 683	235 379	209 956
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	359	462	963	898	928	1 170	820
Ostatní plochy	576	237	2 354	2 778	2 747	7 056	23 440
Celková plocha	**110 755**	**165 699**	**218 114**	**235 136**	**254 995**	**263 299**	**254 982**
Užití půdy	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Orná půda	23 479	29 505	35 178	44 906	54 717	59 281	58 625
Trvalé travní porosty	232 190	257 899	281 596	329 232	369 057	398 061	404 950
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	1 196	1 870	3 105	4 331	5 939	7 429	7 693
Ostatní plochy	24 671	23 616	21 753	19 937[2]	18 054	18 157	17 215
Celková plocha	**281 536**	**312 890**	**341 632**	**398 406**	**447 767**	**482 927**	**488 483**

[2)] Ostatní plochy v roce 2009 zahrnují navíc výměru rybníků (19 890 ha + 47 ha), v ostatních letech jde pouze o ostatní plochy zemědělské půdy.
Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku)

Tab. 8 Srovnání struktury půdního fondu v EZ ve vybraných letech (1999 až 2012)

Užití půdy	1999		2003		2005		2008		2011		2012		Meziroční změna 2012/11
	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(%)
Orná půda	13 776	12,44	19 637	7,70	20 766	8,14	35 178	10,30	59 281	12,28	58 625	12,00	-1,11
Trvalé travní porosty	96 044	86,72	231 683	90,86	209 956	82,34	281 596	82,43	398 061	82,43	404 950	82,90	1,73
Trvalé kultury	359	0,32	928	0,36	820	0,32	3 105	0,91	7 429	1,54	7 693	1,57	3,56
Ostatní plochy	576	0,52	2 747	1,08	23 440	9,19	21 753	6,37	18 157	3,76	17 215	3,52	-5,19
Celková plocha	**110 755**	**100,00**	**254 995**	**100,00**	**254 982**	**100,00**	**341 632**	**100,00**	**482 927**	**100,00**	**488 483**	**100,00**	**1,15**

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

2. Rostlinná výroba a produkce na ekologických farmách

Níže uvedená data o rostlinné výrobě vycházejí již ze samostatného šetření ÚZEI. Dle těchto dat bylo v roce 2012 obhospodařováno ekologickým způsobem celkem 468 670 ha, z nichž 12,6 % zaujímá orná půda (tj. 59 240 ha, z toho je 26 % v přechodném období), 85,8 % TTP (tj. 401 867 ha, z toho cca 12 % v přechodném období) a zbylé 1,6 % trvalé kultury (tj. 7 563 ha, z toho 44 % v přechodném období) (viz Tab. 9).

Hlavními plodinami na orné půdě jsou obiloviny (46% podíl) a pícniny (39% podíl). V roce 2012 plocha obilovin po třech letech stagnace vzrostla o 12,6 %, zatímco plocha pícnin poprvé o 8,7 % klesla, a tím se obiloviny staly opět plodinou zabírající největší část OP v EZ. Z obilovin byla nejčastěji pěstována, stejně jako v předešlých letech, pšenice a oves, které společně zabíraly cca 50 % celkové plochy obilovin v EZ (resp. téměř 60 % po zahrnutí špaldy). S podílem ploch nad 10 % následovaly tritikále a ječmen. V rámci pícnin dominují v EZ jednoznačně víceleté pícniny (88% podíl), což se liší od konvence, kde s 60% podílem převládají jednoleté pícniny, a to výhradně kukuřice na siláž.

Rovné 4 % plochy OP zabíraly luskoviny na zrno, jejichž plocha vzrostla o 28 % proti roku 2011. V rámci luskovin trvale dominuje pěstování hrachu setého (37% podíl). Všechny ostatní plodiny na OP svoji výměru proti roku 2011 snížily, nejvíce poklesly plochy zeleniny (o 38 %; což bylo způsobeno pokračujícím přesunem dýní olejných do olejnin v rámci technických plodin) a pak plochy osiv a sadby (o 32 %). Plochy technických plodin poklesly o 8 % (tj. 6,6% podíl na OP). Důvodem bylo snížení výměry olejnin, které i přes významný nárůst ploch ostatních olejnin (tj. započtení dýní olejných přesunutých ze zeleniny) zaznamenaly 14% pokles výměry, a to v důsledku významného snížení pěstování řepky, hořčice i slunečnice. Podíl ploch olejnin se v rámci technických plodin snížil na 50 % a naopak na 40 % vzrostl podíl ploch LAKR.

Pěstování zeleniny a okopanin zůstává trvale na nízké úrovni. Zelenina se pěstovala na 0,8 % orné půdy, většinu plochy zabírala zelenina plodová, a to pěstování dýní (z celkové plochy 460 ha zeleniny tvoří dýně téměř 76 %). Okopaniny zabíraly pouze 0,5 % orné půdy a jedná se převážně o pěstování brambor (85 % plochy okopanin).

V rámci TTP byly v roce 2012 rozlišovány pouze louky a pastviny, jejichž plocha mírně (o 2 %) vzrostla, zejména plocha pastvin a byl zachován jejich poměr 40:60.

Plocha TK meziročně vzrostla o 3,6 % a je tvořena převážně ovocnými sady (88 % celkové plochy TK), 11,5 % pokrývají vinice a plocha chmelnic je zatím zanedbatelná. Z ovocných dřevin dominují jednoznačně jabloně s 35% podílem. Následují švestky (21 % ploch) a dále třešně / višně a meruňky shodně s 10% podílem.

Objem ekologické produkce (tj. produkce pouze z ploch již v ekologickém režimu) v roce 2012 dosáhl 1 119 tis. tun (nárůst o cca 185 tis. tun, tj. o 20 % proti 2011), z toho však produkce píce (přepočtená na seno) tvořila 93 % (tj. 982,3 tis. tun z TTP a dalších 61,6 tis. tun z pícnin na orné půdě). Celková produkce jen z orné půdy činila 131,3 tis. tun (12% podíl), z nichž cca 45 % tvořily obiloviny (tj. 59 tis. tun) a 47 % pícniny na orné půdě (objem v seně). V rámci obilovin dosahují největší objem produkce, obdobně jako u výměry, pšenice a oves (tvoří 50 % celkové produkce obilovin, resp. až 60 % při zahrnutí špaldy). V roce 2012 byl u většiny obilovin (s výjimkou ovsa, prosa a kukuřice na zrno) zaznamenám nižší hektarový výnos. Snížení hektarového výnosu (o 33 %) pokračovalo u olejnin, a to jak z důvodu zařazení dýní olejných s výnosem pod 0,5 t/ha, tak snížení výnosu u většiny olejnin, zejména pak slunečnice. Výjimku tvoří mák, kdy byl u řady podniků dosahován vyšší výnos, než je konvenční průměr. Objem produkce zeleniny dosáhl 1 281 tun (pokles o 43 % z 2 258 tun v roce 2011). Pokles je způsoben snížením produkce u kořenové zeleniny, resp. mrkve a cibule jako hlavních druhů, kdy nepřízeň počasí způsobila téměř nulovou úrodu u hlavních pěstitelů. Z tohoto důvodu hlavní podíl na objemu produkce zeleniny tvoří zelenina plodová (76 %) resp. dýně (71 %) a pouze 16 % tvoří zelenina kořenová.

Celková produkce u TK dosáhla 5 369 tun (meziroční pokles o 12 %), z toho 68 % připadá na ovocné sady a 32 % na vinice, jejichž podíl každoročně vzrůstá. V rámci ovocných sadů dosahují největší objem produkce jabloně (54% podíl), následují meruňky a hrušně (cca 11% podíl). Hektarový výnos u ovocných sadů opět zhruba o třetinu meziročně poklesl na 1,11 t/ha. Stejně jako v minulém roce je důvodem jednak nižší produkce u nových výsadeb (nástup plodnosti) a dále vliv počasí, kdy mrazy zničily velkou plochu tentokrát peckovin, jabloní a vlašských ořechů. Naopak příznivý rok byl z pohledu bobulovin s výjimkou malin. Mírně klesl hektarový výnos také u vinic.

Z pohledu podílu hlavních kategorií ekologicky pěstovaných plodin na OP na jejich celkové výměře v ČR dosahují trvale vyšší a rostoucí podíl luskoviny na zrno (11,7 % v 2012; viz Tab. 10). Vyšší než 5% podíl si udržuje zelenina a dále pícniny na OP. Podíl ploch obilovin v EZ na jejich celkové výměře v ČR zůstává nadále pod 2 %, avšak u ovsa, tritikále a žita se podíl pohyboval mezi 7,1 až 12,7 % jejich celkové osevní plochy v roce 2012. V rámci technických plodin dosahují významného podílu ploch v EZ také LAKR (21,9 % na jejich celkové výměře).

Luskoviny na zrno také drží prvenství v podílu bioprodukce na jejich celkové produkci v ČR s téměř 10% podílem. Navíc dosahují i zajímavých hektarových výnosů, v roce 2012 dokonce nad úrovní konvenčního průměru. Produkce bio obilovin tvoří 0,9 % jejich celkové sklizně, pícniny cca 2 % a zelenina necelé 1 %. Pokud srovnáme jednotlivé plodiny, pak vyšší než 5% podíl na jejich celkové sklizni dosahuje dlouhodobě oves (7,9 %) a dále LAKR (14,6 %), přičemž 5% podílu se blíží i tritikále a hrách. Z pohledu hektarového výnosu lze shrnout, že výnosy obilovin se pohybují na úrovni 60-75 % výnosu konvenčního, brambory okolo 60 %, olejniny – hořčice a řepka 65 resp. 80 % a pícniny k 55 % konvenčního výnosu. Srovnání produkce zeleniny je velmi obtížné vzhledem k různorodosti druhů.

Objem ekologické produkce na orné půdě meziročně vzrostl o 16 %, přičemž tento absolutní nárůst byl způsoben především růstem produkce obilovin (o 19 %), zejména ovsa a dále pícnin na OP (o 16 %). Plocha orné půdy meziročně vzrostla pouze o necelé 1 %, avšak plocha po konverzi a již plně v ekologickém režimu vzrostla o 22 %. Celková plocha TTP vzrostla o necelé 2 % a TK o 3,6 %.

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách v roce 2012

Plodiny	Počet ekofarem [1]	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
OP celkem	**1 165**	**15 159,55**	**44 080,66**	**59 240,21**	**131 328,69**	**n.a.**
Obiloviny pro produkci zrna (včetně osiva) celkem	**591**	**6 155,39**	**21 288,84**	**27 444,23**	**58 975,35**	**2,77**
Pšenice obecná	244	1 822,79	5 169,90	6 992,69	15 384,15	2,98
Špalda	72	125,50	2 222,38	2 347,88	6 045,34	2,72
Pšenice tvrdá	9	145,22	78,38	223,60	293,33	3,74
Žito	68	305,46	1 867,95	2 173,41	5 146,09	2,75
Ječmen	191	1 150,82	2 079,24	3 230,06	5 312,19	2,55
Oves	349	1 235,21	5 200,48	6 435,69	13 514,96	2,60
Tritikále	149	704,61	2 944,65	3 649,26	8 490,48	2,88
Kukuřice na zrno	12	463,13	456,18	919,31	2 725,22	5,97
Pohanka	51	118,71	993,69	1 112,40	1 539,10	1,55
Proso	8	34,44	246,73	281,17	461,50	1,87
Ostatní obiloviny na zrno (vč. osiv)	6	49,50	29,26	78,76	63,00	2,15
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	**94**	**449,05**	**1 919,61**	**2 368,66**	**3 904,86**	**2,03**
Hrách	46	245,37	638,03	883,40	1 293,79	2,03
Fazole	4	0,00	1,27	1,27	0,47	0,37
Bob	12	55,62	350,85	406,47	763,10	2,18
Lupina	12	66,49	148,34	214,83	253,50	1,71
Sója	5	55,84	245,45	301,29	502,00	2,05
Peluška	23	15,07	323,11	338,18	688,00	2,13
Ostatní luskoviny	10	10,66	212,56	223,22	404,00	1,90
Okopaniny celkem	**228**	**36,88**	**233,21**	**270,09**	**3 837,69**	**16,46**
Brambory (včetně raných a sadbových brambor)	219	35,29	194,61	229,90	3 276,99	16,84
Cukrová řepa (vč. sadby)	4	0,66	27,79	28,45	403,50	14,52
Ostatní krmné okopaniny a brukvovité (bez osiv)	27	0,93	10,81	11,74	157,20	14,54
Technické plodiny celkem	**120**	**1 145,03**	**2 759,01**	**3 904,04**	**1 707,21**	**0,62**
Olejniny	***51***	***439,10***	***1 546,59***	***1 985,69***	***721,98***	***0,47***
Slunečnice	5	1,50	49,22	50,72	46,09	0,94
Sója	1	0,00	38,97	38,97	58,00	1,49
Řepka a řepice	3	317,23	9,28	326,51	17,00	1,83
Len (setý olejný – semeno)	2	0,00	4,91	4,91	5,50	1,12
Mák	7	0,01	4,81	4,82	5,69	1,18
Hořčice	23	109,25	357,09	466,34	253,20	0,71
Ostatní olejniny	16	11,11	1 082,31	1 093,42	336,50	0,31
Textilní plodiny	***0***	***0,00***	***0,00***	***0,00***	***0,00***	***n.a.***
LAKR	***68***	***500,89***	***1 080,97***	***1 581,86***	***891,20***	***0,82***
Ostatní technické plodiny	***10***	***205,04***	***131,45***	***336,49***	***94,03***	***0,72***

[1] Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 3 907 subjektů

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách v roce 2012 - pokračování

Plodiny	Počet ekofarem [1]	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Čerstvá zelenina, melouny, jahody celkem	**123**	**46,36**	**413,82**	**460,18**	**1 281,26**	**3,10**
Košťáloviny / brukvovité	***49***	***3,23***	***7,82***	***11,05***	***70,88***	***9,06***
Květák a brokolice	16	1,10	0,76	1,86	6,42	8,45
Kapusta	16	0,20	1,30	1,50	9,69	7,45
Hlávkové zelí	39	1,48	4,88	6,36	50,76	10,40
Čínské zelí	6	0,45	0,11	0,56	0,90	8,18
Ostatní košťáloviny / brukvovité	11	0,00	0,77	0,77	3,11	4,04
Listová / stonková zelenina	***43***	***1,51***	***6,00***	***7,51***	***15,01***	***2,50***
Celer řapíkatý	5	1,10	0,19	1,29	0,40	2,11
Pór	19	0,10	1,12	1,22	2,70	2,42
Salát	35	0,11	2,58	2,69	7,95	3,08
Čekanka	2	0,00	0,04	0,04	0,08	2,00
Špenát	10	0,00	0,77	0,77	1,30	1,69
Chřest	3	0,00	0,14	0,14	0,17	1,21
Ostatní listová / stonková zel.	14	0,20	1,16	1,36	2,41	2,08
Plodová zelenina	***90***	***35,00***	***335,21***	***370,21***	***972,06***	***2,90***
Rajče	36	1,45	3,91	5,36	18,99	4,86
Paprika	25	1,10	1,31	2,41	4,86	3,71
Okurek	32	0,27	2,65	2,92	11,92	4,49
Melouny	7	0,00	0,81	0,81	6,21	7,67
Dýně	71	31,96	320,26	352,22	908,94	2,84
Ostatní plodová zelenina	27	0,22	6,27	6,49	21,14	3,37
Kořenová a hlízová zelenina	***95***	***5,69***	***54,15***	***59,84***	***208,29***	***3,85***
Mrkev	69	0,94	33,91	34,85	143,00	4,22
Petržel	39	0,15	3,67	3,82	11,56	3,15
Česnek	47	0,30	6,49	6,79	14,85	2,29
Cibule i šalotka	60	4,25	7,51	11,77	26,50	3,53
Celer bulvový	26	0,05	0,99	1,04	7,55	7,63
Ostatní kořenová / hlízová zel.	18	0,00	1,57	1,57	4,83	3,08
Luskoviny	***30***	***0,00***	***4,38***	***4,38***	***4,17***	***0,95***
Hrášek	15	0,00	0,76	0,76	1,24	1,63
Fazole a zelená fazolka	24	0,00	2,90	2,90	2,41	0,83
Ostatní luskoviny	4	0,00	0,71	0,71	0,51	0,72
Ostatní zelenina	***5***	***0,57***	***0,81***	***1,38***	***1,67***	***2,06***
Jahody	***35***	***0,36***	***5,46***	***5,82***	***9,19***	***1,68***
Pícniny na OP - píce v seně	**823**	**6 642,32**	**16 630,06**	**23 272,38**	**61 554,10**	**3,70**
Jednoleté pícniny – v seně	***77***	***761,37***	***2 150,30***	***2 911,67***	***7 470,53***	***3,47***
Kukuřice na zeleno (na siláž)	9	529,43	326,93	856,36	1 200,00	3,67
Ostatní jednoleté pícniny- v seně	71	231,94	1 823,37	2 055,31	6 270,53	3,44
Víceleté pícniny – v seně	***788***	***5 880,95***	***14 479,76***	***20 360,71***	***54 083,57***	***3,74***
Další plodiny na OP	**13**	**137,95**	**156,54**	**294,49**	**68,22**	**0,44**
Květiny a okrasné rostliny (bez pěstitelských školek)	1	0,00	0,02	0,02	0,01	0,50
Orná půda na osivo a sadbu	9	115,86	138,66	254,52	32,21	0,23
Půda ladem (součást osevního postupu)	**89**	**546,57**	**679,57**	**1 226,14**	**0,00**	**n.a.**
Houby	**0**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**n.a.**

[1] Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 3 907 subjektů

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách v roce 2012 – pokračování

Plodiny	Počet ekofarem [1]	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
			Trvalé travní porosty			
TTP celkem (píce v seně)	**2 739**	**47 557,27**	**354 309,47**	**401 866,74**	**982 315,59**	**2,77**
Louky	2 232	25 690,40	135 079,23	160 769,63	379 396,05	2,81
Pastviny (včetně extenzivní pastvy)	2 315	21 866,87	219 230,24	241 097,11	602 919,54	2,75

[1] Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 3 907 subjektů

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách v roce 2012 – pokračování

Plodiny	Počet ekofarem [1]	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologický režim - plocha skutečně produkční	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
				Trvalé kultury			
TK celkem	**471**	**3 293,36**	**4 269,21**	**7 562,57**	**3 859,78**	**5 369,65**	**1,39**
Ovocné sady	**404**	**3 007,12**	**3 666,73**	**6 673,85**	**3 258,72**	**3 627,21**	**1,11**
Jabloně	315	831,19	1 525,56	2 356,75	1 264,78	1 955,05	1,55
Hrušně	198	145,28	324,11	469,39	293,14	408,97	1,40
Meruňky	71	465,98	238,86	704,84	237,65	432,43	1,82
Nektarinky	5	0,23	0,19	0,42	0,19	0,38	2,00
Broskvoně	36	83,54	27,02	110,56	20,06	44,23	2,20
Třešně / višně	184	303,99	419,38	723,37	370,13	165,23	0,45
Švestky	265	824,20	569,08	1 393,28	518,35	236,74	0,46
Ostatní ovoce	39	42,08	117,12	159,20	114,01	135,29	1,19
Ořechy	91	124,78	45,61	170,39	41,54	30,40	0,73
Bobuloviny	42	185,85	399,81	585,66	398,88	218,50	0,55
Vinice	**63**	**278,94**	**591,00**	**869,94**	**589,58**	**1 738,04**	**2,95**
Chmelnice	**2**	**3,99**	**6,58**	**10,57**	**6,58**	**4,40**	**0,67**
Další TK	**2**	**3,31**	**4,90**	**8,21**	**4,90**	**0,00**	**0,00**

[1] Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 3 907 subjektů

Tab. 10 Plochy a produkce v EZ na orné půdě v letech 2011 a 2012 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2012

Plodiny	2011 (EZ)		2012 (EZ)		Struktura plodin 2012	Meziroční změna (%)		2012 (ČR)			Podíl (%) na celkové		
	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)	(%)	produkce	hektar. výnosu	Celková plocha (ha)	Celková produkce (t)	Hektarový výnos (t/ha)	ploše	produkci	hektar. výnosu
Obiloviny	24 381,61	49 405	27 444,23	58 975	46,33	19,37	-1,22	1 454 435	6 595 493	4,53	1,89	0,89	61,09
Pšenice	7 492,81	14 104	7 216,29	15 677	26,29	11,16	-1,98	815 381	3 518 896	4,32	0,89	0,45	69,22
Špalda	2 158,36	5 638	2 347,88	6 045	8,56	7,22	-1,07	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Ječmen	3 324,17	5 771	3 230,06	5 312	11,77	-7,95	-2,86	382 330	1 616 467	4,23	0,84	0,33	60,43
Žito	1 426,96	4 007	2 173,41	5 146	7,92	28,43	-11,33	30 557	146 962	4,81	7,11	3,50	57,28
Oves	4 873,55	8 636	6 435,69	13 515	23,45	56,50	7,52	50 770	171 976	3,39	12,68	7,86	76,72
Tritikále	3 074,71	6 707	3 649,26	8 490	13,30	26,59	-4,65	44 200	190 370	4,31	8,26	4,46	66,94
Kukuřice na zrno	739,24	2 610	919,31	2 725	3,35	4,41	17,72	119 333	928 147	7,78	0,77	0,29	76,81
Luskoviny na zrno	1 845,01	2 630	2 368,66	3 905	4,00	48,47	2,16	20 177	39 144	1,94	11,74	9,98	104,85
Hrách	593,95	734	883,40	1 294	37,30	76,27	-10,22	15 068	30 710	2,04	5,86	4,21	99,49
Okopaniny	288,58	3 817	270,09	3 838	0,46	0,54	-6,06	85 749	4 562 107	53,20	0,31	0,08	30,93
Brambory	280,72	3 723	229,90	3 277	85,12	-11,98	-3,70	23 652	661 795	27,98	0,97	0,50	60,18
Technické plodiny	4 244,58	1 211	3 904,04	1 707	6,59	40,97	-10,16	479 712	1 242 459	2,59	0,81	0,14	23,89
Olejniny	2 319,31	594	1 985,69	722	50,86	21,55	-32,60	470 819	1 210 710	2,57	0,42	0,06	18,15
Řepka	773,22	0	326,51	17	16,44	n.a.	n.a.	401 319	1 109 137	2,76	0,08	0,00	66,28
Hořčice	711,43	199	466,34	253	23,49	27,24	-16,02	16 949	15 466	0,91	2,75	1,64	77,70
LAKR	1 449,00	538	1 581,86	891,20	40,52	65,65	25,51	7 226	6 097	0,84	21,89	14,62	97,70
Zelenina	744,28	2 258	460,18	1 281	0,78	-43,26	-8,55	8 340	169 442	20,32	5,52	0,76	15,24
Pícniny	25 487,68	53 178	23 272,38	61 554	39,28	15,75	-5,50	426 714	2 948 427	6,91	5,45	2,09	53,57

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2011 a 2012; Sklizeň zemědělských plodin ČSÚ; vlastní výpočty ÚZEI

3. Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách

Živočišná výroba zaznamenala v roce 2012 nárůst počtu ekologicky chovaných zvířat o 13 % a na ekofarmách bylo chováno okolo 344 tis. kusů zvířat[4], což při přepočtu na dobytčí jednotky představuje zhruba 163 tis. DJ[5]. Tento údaj zahrnuje pouze tzv. BIO zvířata, tj. zvířata chovaná již v ekologickém režimu, která prošla přechodným obdobím.

Stejně jako v předchozích letech dominoval jednoznačně chov skotu (s mírně nižším 86,6% podílem na celkovém počtu DJ), následovaný chovem ovcí s 8,6% podílem (viz Tab. 11).

Počty chovaných zvířat u většiny kategorií meziročně vzrostly s výjimkou chovu prasat a včel, kdy tyto kategorie již třetím rokem zaznamenaly pokles. Stavy prasat, i přes zvýšení počtu chovatelů (z 19 na 22), klesly meziročně o téměř 10 % na 1 586 kusů (v roce 2009 byl stav 1 990 kusů). O dalších 20 % poklesly počty včelstev, přičemž pokles o třetinu nastal již v roce 2010 i 2011.

Již tradičně pokračoval nárůst stavu skotu (o 12,8 %), přičemž nejrychleji rostla kategorie ostatní skot nad 2 roky a mladý skot do 1 roku za účelem zvětšování stád. O další čtvrtinu se navýšil také počet dojnic (7 080 ks), přesto poměr dojnic na celkovém stavu skotu v EZ výrazně zaostává za celorepublikovým poměrem (3,6 % v EZ oproti celkovým 27,6 %).

Nárůst počtu chovaných ovcí (o 17,2 %) byl stejně jako v předchozích letech způsoben zejména růstem počtu chovatelů (nově 862 oproti 655 v roce 2011, resp. 444 v roce 2010). U chovu koz je situace dlouhodobě stabilní a třetím rokem byl dosažen 20% nárůst. Podobný nárůst byl zaznamenán také u chovu koní. Hlavním důvodem zvyšování stavů obou kategorií je opět nárůst počtu chovatelů.

V rámci chovu drůbeže nebyl meziroční růst stavů významný (o 3,3 %), avšak na rozdíl od roku 2011 stagnovaly stavy brojlerů a naopak vzrostly stavy ostatní drůbeže, která zahrnuje krůty, kachny a husy (o 77 %, tj. zpět na úroveň roku 2010)[6]. Stavy nosnic třetím rokem stagnovaly na 13,5 tis. kusech přes nárůst chovatelů na celkových 42 podniků.

Při srovnání celkového počtu hospodářských zvířat v ČR zaujímá chov bioskotu na celkových stavech 14,6 %, z toho podíl dojnic na jejich celkovém počtu dosahuje zatím jen 1,9 %. Největší oblibě se u ekozemědělců těší chov ovcí a koz, kdy ekologicky je již chováno 42,3 % ovcí a 32,3 % koz. Zhruba 18 % koní je zařazeno v režimu EZ. I přes nárůst počtu ekologicky chované drůbeže je její podíl na celkových počtech zanedbatelný (0,2 %) a stejně tak podíl prasat, který se dlouhodobě pohybuje kolem 0,1 %.

---

[4] *Tento údaj představuje stav základních kategorií ekologicky chovaných hospodářských zvířat na ekofarmách (tj. bez započítání chovu včel, ryb a ostatních zvířat).*

[5] *DJ byly vypočítány dle přepočítávacích koeficientů z nařízení Komise (ES) č. 1974/2006.*

[6] *Pohyby kategorií v rámci drůbeže je třeba brát jako orientační, jelikož stavy jsou zjišťovány ke konci března, tedy některé podniky nemusí mít ještě drůbež nakoupenu, příp. je realizováno více cyklů chovu zejména u brojlerů, což také může zkreslit celkové stavy drůbeže.*

Tab. 11 Počet BIO zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2011 a 2012

Kategorie zvířat	Počet ekofarem	Počet všech BIO zvířat (kusy)		Meziroční změna počtu BIO zvířat 2012/11 (%)
	2012	2011	2012	
Skot (celkem)	**1 732**	**174 644**	**196 911**	**12,75**
Skot do 1 roku	***1 463***	***45 706***	***55 689***	***21,84***
Z toho: telata na porážku	120	1 550	1 318	-14,97
ostatní telata	1 444	44 156	54 371	23,13
Skot mezi 1. a 2. rokem	***1 295***	***30 592***	***28 030***	***-8,37***
Z toho: na porážku	269	3 137	3 213	2,42
ostatní skot	1 239	27 455	24 817	-9,61
Skot nad 2 roky	***1 687***	***98 346***	***113 192***	***15,10***
Z toho: dojnice	105	5 686	7 080	24,52
KBTPM	1 586	79 298	88 949	12,17
na porážku	386	3 104	3 383	8,99
ostatní skot	1 156	10 258	13 780	34,33
Ovce (celkem)	**862**	**79 657**	**93 375**	**17,22**
Ovce - chovné samice	851	49 220	59 908	21,71
Ostatní ovce	758	30 437	33 467	9,95
Kozy (celkem)	**278**	**6 317**	**7 620**	**20,63**
Kozy - chovné samice	274	4 356	5 043	15,77
Ostatní kozy	205	1 961	2 577	31,41
Prasata (celkem)	**22**	**1 748**	**1 586**	**-9,27**
Výkrmová prasata	19	1 519	1 361	-10,40
Chovné prasnice	21	182	184	1,10
Ostatní prasata	13	47	41	-12,77
Drůbež (celkem)	**57**	**37 348**	**38 566**	**3,26**
Brojleři	10	22 793	23 039	1,08
Nosnice	42	13 432	13 538	0,79
Ostatní (krůty, kachny, husy)	30	1 123	1 989	77,11
Koně (celkem)	**609**	**4 903**	**5 835**	**19,01**
Včely (počet rojů)	**4**	**551**	**448**	**-18,69**
Ryby (celkem)	**3**	**1 256**	**2 147**	**70,94**
Ostatní zvířata	**53**	**417**	**486**	**16,55**
Poníci	27	86	101	17,44
Osli	20	35	45	28,57
Králíci	5	207	329	58,94
Ostatní[1)]	1	89	11	-87,64

[1)] Kategorie „Ostatní“ v rámci ostatních zvířat zahrnuje v roce 2011 i 2012 pouze chov bizonů.

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2011 a 2012

Na ekologických farmách jsou každoročně sledovány kromě počtů zvířat již v režimu EZ, také celkové stavy všech zvířat chovaných na ekofarmě podle hlavních kategorií. Do těchto zvířat se započítávají všechna zvířata včetně zvířat v přechodném období, nezapočítávají se zvířata konvenční. Ze srovnání všech zvířat a BIO zvířat chovaných na ekofarmách vyplývá, že 7 % skotu, 9 % ovcí, 7 % koz, 4 % prasat a 19 % koní ještě není plně v ekologii. Tyto hodnoty jsou zhruba poloviční ve srovnání s předchozím rokem. Jinými slovy ubývá zvířat v přechodném období, což je dáno jednak zastavením vstupu nových zemědělců do EZ a současně dobíháním přechodného období u zařazených zvířat.

Celkem bylo na ekofarmách v roce 2012 chováno 330 tis. kusů přežvýkavců a koní, což představuje 183 tis. DJ (viz Tab. 12). Dominantní postavení stejně jako při sledování pouze BIO zvířat má chov skotu s podílem 64 % (resp. 87 % při přepočtu na DJ). Zatížení travních porostů[7] se v EZ při výměře 401 867 ha TTP pohybovalo v roce 2012 okolo 0,46 DJ / ha a mírně vzrůstá (z 0,31 DJ / ha TTP v roce 2001).

Tab. 12 Počet všech zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2011 a 2012

Kategorie zvířat	Počet ekofarem	Počet všech zvířat (kusy)		Meziroční změna počtu zvířat 2012/11 (%)
	2012	2011	2012	
Skot	2 059	209 221	212 258	1,45
Skot ve věku nad 1 měsíc do 6 měsíců	*1 499*	*42 344*	*41 604*	*-1,75*
Skot ve věku nad 6 měsíc do 24 měsíců	*1 762*	*49 782*	*49 480*	*-0,61*
Skot ve věku nad 24 měsíců	*1 969*	*117 095*	*121 174*	*3,48*
Ovce	1 013	98 180	102 466	4,37
Kozy	320	7 837	8 194	4,56
Koně	757	6 773	7 205	6,38
Přežvýkavci a koně	**x**	**322 011**	**330 123**	**2,52**
Prasata	27	1 886	1 656	-12,20

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2011 a 2012

Každým rokem se sledují data o živočišné produkci pocházející z ekologických chovů zvířat. Následující tabulka zahrnuje živočišnou produkci, včetně prodeje živých zvířat, která je certifikovatelná (tj. pochází ze zvířat chovaných dle zásad EZ) a kterou farmář plánuje / chce prodat v daném roce ať už jako BIO nebo konvenční produkt. Snahou je získat objem reálné bioprodukce z ekofarem (tj. produkce, která může být prodána v bio kvalitě) a nikoli jen objem požadované certifikované produkce či jen části produkce, kterou se podařilo prodat jako bioprodukt.

[7] *Počet DJ zvířat zkrmujících objemnou píci na jednotku plochy travního porostu. DJ byly vypočítány dle přepočítávacích koeficientů z nařízení Komise (ES) č. 1974/2006.*

Produkce masa vzrostla o 20 % oproti roku 2011 a činila 5,7 tis. tun. Největším podílem je zastoupeno hovězí maso, jehož produkce se meziročně navýšila o 21,7 % a představuje téměř 88% podíl na celkové produkci biomasa. Zhruba 7 % tvořilo stejně jako v předchozím roce maso skopové / jehněčí. Největší nárůst byl zaznamenán u masa králičího, což způsobil nárůst počtu chovaných králíků o více jak polovinu. Naopak pokles byl zaznamenán u masa vepřového a již druhým rokem u masa kozího. U vepřového masa jde o důsledek snížení počtu prasat v ekochovech, zatímco u kozího masa dochází k poklesu produkce i přes narůstající počty koz v EZ a důvodem je pak pravděpodobně nízká poptávka.

Kromě produkce masa je také sledován prodej živých zvířat. V roce 2012 bylo v rámci zástavu prodáno 47 088 ks telat a 12 579 ks jehňat (nárůst o 25 %, resp. 10 %). Pro potřebu srovnání s minulými hodnotami produkce masa, kdy byly do objemu masa započítávány také zvířata prodaná v živém jako zástav, byl prodaný zástav expertně také přepočten na objem masa. U zástavového skotu byla předpokládána průměrná hmotnost 180 kg a 50% výtěžnost, u zástavových jehňat pak hmotnost 20 kg a taktéž 50% výtěžnost (viz Tab. 13). Počty prodaných chovných zvířat se meziročně navýšily významně u prasat a nepatrně u ovcí. Ostatní chovná zvířata – skot, kozy a koně zaznamenaly snížení prodaných kusů.

V rámci mléčné produkce bylo na ekofarmách vyprodukováno 31,9 mil. l mléka (nárůst o více jak 16 %), okolo 64 tun sýrů (stejně jako v roce 2011) a dalších cca 125 tun mléčných produktů (z toho dvě třetiny tvořily výrobky blízké jogurtu[8]). U mléka byly nově rozlišovány dvě kategorie – čerstvé mléko směřující přímo do mlékáren a mléko upravené vhodné k přímé spotřebě. Meziročně produkce kravského mléka vzrostla o 17 % a mléka ovčího dokonce o 28 %, zatímco produkce kozího mléka zaznamenala výrazný pokles, který byl způsoben snížením odhadované produkce mléka u jednoho z největších producentů. Podobně klesla i produkce kozího sýru, zatímco objem sýrů z kravského i ovčího mléka vzrostl. Produkce másla, tvarohu, smetany a syrovátky se oproti roku předchozímu významně navýšila. Zatímco v roce 2011 zrušila činnost jedna z ekofarem s významným podílem jejich výroby, v roce 2012 ji nahradila jiná farma, která produkuje velké množství těchto výrobků, jedná se především o výrobky z kravského mléka.

Produkce vajec zaznamenala zdvojnásobení v roce 2010. V roce 2011 produkce stagnovala a v roce 2012 došlo k navýšení o 10 % (z 2 758 tis. ks na 3 040 tis. ks, neboli při uvažované hmotnosti 62,5 g na vejce okolo 190 tun vajec). Produkce medu se drží na stejných hodnotách i přesto, že poklesl počet producentů medu.

[8] *V kategorii jogurt jsou zařazeny výrobky: jogurt, jogurtové mléko, zákys a kefír.*

Tab. 13 Živočišná bioprodukce na ekofarmách v roce 2011 a 2012

Produkty	Jednotka	Počet ekofarem	Bioprodukce z BIO zvířat		Meziroční změna 2012/11 (%)
		2012	2011	2012	
Maso					
Hovězí	1 000 kg	1 499	7 536,74	9 268,18	22,97
Hovězí - maso	*1 000 kg*	*1 248*	*4 132,04*	*5 030,26*	*21,74*
Hovězí - zástav	*1 000 kg*	*1 167*	*3 404,70*	*4 237,92*	*24,47*
Skopové / jehněčí	1 000 kg	739	466,65	528,67	13,29
Skopové / jehněčí - maso	*1 000 kg*	*617*	*352,39*	*402,88*	*14,33*
Skopové / jehněčí - zástav	*1 000 kg*	*370*	*114,26*	*125,79*	*10,09*
Kozí	1 000 kg	132	18,20	15,91	-12,58
Vepřové	1 000 kg	19	144,62	123,14	-14,85
Drůbeží	1 000 kg	27	123,15	160,85	30,62
Králičí	1 000 kg	3	0,26	0,58	124,81
Další maso[1)]	1 000 kg	2	0,66	0,90	36,36
Živá zvířata - prodej jako zástav nebo na chov					
Zástav - telata	kusy	1 167	37 830	47 088	24,47
Zástav - ovce	kusy	370	11 426	12 579	10,09
Chov - skot	kusy	166	3 226	2 855	-11,50
Chov - ovce	kusy	106	2 703	2 975	10,06
Chov - kozy	kusy	66	834	530	-36,45
Chov - prasata	kusy	4	13	41	215,38
Chov - drůbež	kusy	0	215	n.d.	n.d.
Chov - koně	kusy	79	394	282	-28,43
Mléčná produkce					
Čerstvé mléko - kravské	1 000 l	95	26 853,55	30 679,81	14,25
- ovčí	1 000 l	13	94,73	119,20	25,83
- kozí	1 000 l	44	439,80	250,25	-43,10
Upravené mléko - kravské	1 000 l	5	n.d.	830,30	n.d.
- ovčí	1 000 l	1	n.d.	2,21	n.d.
- kozí	1 000 l	2	n.d.	2,00	n.d.
Sýr - kravský	1 000 kg	6	5,49	9,96	81,64
- ovčí	1 000 kg	11	7,36	8,91	21,06
- kozí	1 000 kg	14	51,95	44,99	-13,39
Další mléčná produkce:					
Jogurt	1 000 kg	8	53,98	82,58	52,99
Tvaroh	1 000 kg	8	2,05	5,05	146,34
Máslo	1 000 kg	2	0,10	0,70	600,00
Smetana	1 000 l	1	0,00	3,30	n.a.
Syrovátka	1 000 l	3	8,00	33,70	321,25
Vejce	1 000 kg	39	172,36	190,03	10,25
Med	1 000 kg	3	15,59	15,50	-0,58

[1)] V rámci kategorie „Další maso“ se v roce 2011 jedná o produkci bizonů a v roce 2012 o produkci ryb.

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2011 a 2012

4. Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství

Dle zákona o EZ[9] musí každý zájemce, který hodlá podnikat v ekologickém zemědělství, podat žádost o registraci na MZe. Registrace rozlišuje následující kategorie subjektů:

- ekologický podnikatel (ekozemědělec),
- výrobce biopotravin (neboli zpracovatel bioproduktů),
- osoba uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu (tj. obchodník, dovozce, vývozce),
- výrobce nebo dodavatel ekologických krmiv,
- výrobce nebo dodavatel ekologického rozmnožovacího materiálu / osiv,
- ekologický chovatel včel (není zahrnován do ekozemědělců, jelikož nemusí mít vlastní z.p.),
- jiná povaha činnosti (např. ekologický pěstitel hub, ekologický chovatel ryb, ekologický sběrač volně rostoucích rostlin).

Navíc jsou sledovány počty dovozců a vývozců ze/do třetích zemí (tj. zemí mimo EU) a tzv. faremních zpracovatelů (tj. subjektů registrovaných v kategorii výrobce biopotravin a současně ekozemědělec). Celkový počet subjektů (tj. subjekt je započítán pouze 1x na základě IČ nebo rodného čísla) a provozoven (tj. započítány jsou všechny provozovny / farmy daného subjektu) v jednotlivých kategoriích ke konci let 2011 a 2012 uvádí tabulka níže.

Na rozdíl od stagnace počtu ekologických zemědělců významně vzrostl počet výrobců krmiv a dále distributorů bioproduktů či biopotravin. Narůst počtu dovozců a zejména vývozců obchodujících se třetími zeměmi je třeba brát s rezervou, jelikož registraci si nově zřizovaly i podniky, které realizují dovoz či vývoz pouze v rámci Evropy, tedy nikoli do a ze třetích zemí. Výrazný pokles počtu provozoven u výrobců biopotravin byl způsoben omezením činnosti společnosti BILLA, spol. s r.o., která ukončila v průběhu roku 2012 dopékání biopečiva ze zmražených polotovarů ve svých provozovnách, kterých bylo v roce 2012 registrováno pouhých 20 proti 197 v roce 2011.

Tab. 14 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství k 31. 12. 2011 a 2012

Kategorie	Počet subjektů / provozoven		Meziroční změna 2012/11	
	2011	2012[1)]	(abs.)	(%)
Ekologičtí zemědělci	3 904 / 3 920	3 907 / 3 923	3 / 3	0,1
Výrobci biopotravin	422 / 646	448 / 495	26 / -151	6,2
Distributoři bioproduktů a biopotravin	201 / 226	263 / 290	62 / 64	30,8
Výrobci krmiv	29 / 29	39 / 39	10 / 10	34,5
Výrobci osiv	26 / 27	30 / 30	4 / 3	15,4
Ekologičtí včelaři	14 / 14	14 / 14	0 / 0	0,0
Z toho dále:				
Dovozci biopotravin ze 3. zemí	53 / 53	78 / 78	25 / 25	47,2
Vývozci biopotravin do 3. zemí	9 / 9	36 / 36	27 / 27	300,0
Faremní zpracovatelé	137 / 138	162 / 162	25 / 24	18,2

[1)] Počty se mírně liší od oficiálních údajů MZe, protože byly nově zpracovány na základě údajů od KO.
Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

[9] *Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 344/2011, kterým se mění dosavadní zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.*

Je třeba zdůraznit, že jednotlivé subjekty mohou mít více ekofarem či provozoven (např. mezi ekozemědělci je registrován státní podnik Vojenské lesy a statky ČR, s.p. obhospodařující pět samostatných ekofarem, mezi výrobci je registrována již výše zmiňovaná BILLA spol. s r.o. se svými 20 prodejnami, kde je realizováno balení mléčných výrobků aj.). Současně působí řada subjektů ve více kategoriích, kdy výrobce biopotravin je současně distributorem nebo výrobcem krmiv apod. (podrobné členění viz Tab. 15).

Dle těchto informací bylo k 31. 12. 2012 v EZ registrováno 3 923 ekofarem (resp. 3 907 ekologických podnikatelů), z nichž 194 subjektů (zhruba 5,0 %) je navíc registrováno v dalších kategoriích, nejčastěji v kategorii výrobce biopotravin (tj. jedná se o faremní zpracovatele).

Jako výrobce biopotravin bylo ke konci roku 2012 registrováno 448 subjektů (resp. 495 výrobních míst). Proti roku 2011 jde o navýšení o 6,2 %, což je sice vyšší nárůst než v roce 2011 (4,5%) či 2010 (2%), avšak výrazně nižší než v letech 2009 a 2008 (nárůst o 14 % resp. 82 %).

K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům stále patří, dle převažující činnosti českých výrobců, zpracování masa a výroba masných výrobků. Tato kategorie si udržela svoje prvenství v počtu registrovaných výrobců biopotravin i přes pokles podkategorie výrobců masných výrobků (v průběhu roku 2012 ukončila řada řeznictví svoji činnost v biokvalitě). Od roku 2010 se pak před dlouhodobě stagnující výrobu pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků dostalo zpracování mléka a mléčných výrobků a zpracování ovoce a zeleniny, přičemž právě poslední jmenovaná kategorie zaznamenala během roku 2012 významný nárůst, a to zejména v podkategorii výroba ovocných a zeleninových šťáv (Tab. 16). Významný zůstává také počet registrovaných výrobců vína (75 v roce 2012), z nichž již podstatná část mohla v roce 2012 realizovat výrobu biovína, a to jednak díky skončenému tříletému přechodnému období a dále pak s ohledem na přijetí EU nařízení[10] a pravidel pro zpracování biovína. V rámci výroby ostatních potravinářských výrobků dominuje kategorie zpracování čaje a kávy a nově výroba koření a aromatických výtažků.

Druhou významnou kategorií pro rozvoj trhu s biopotravinami jsou distributoři neboli subjekty uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu včetně vývozu a dovozu bez jakéhokoli dalšího zpracování *(pozn.: za zpracování je považováno i pouhé zabalení nebo označování biopotravin)*. Počet registrovaných distributorů ke konci roku 2012 vzrostl na 290 provozoven (resp. 263 subjektů), což představuje meziroční nárůst o 28,3 % (resp. 30,8 %) a jedná se o významné oživení a největší nárůst této kategorie od roku 2008. Je třeba ale zmínit, že v obchodu s biopotravinami navíc působí velký počet subjektů realizujících maloobchodní prodej (tj. maloobchodní řetězce, obchody zdravé výživy apod.), tyto se však dle zákona o ekologickém zemědělství od roku 2006 nemusí registrovat.

Ke konci roku 2012 působilo v EZ celkem 4 390 subjektů, což je navýšení pouze o 33 subjektů, resp. 0,8 % proti roku 2011 (nárůst o 10,4 % v roce 2011 a 26,0% v roce 2010). Během roku 2012 ukončilo svoji činnost 277 subjektů, přesněji 193 subjektů skutečně ukončilo svoje působení v EZ (ekozemědělci tvořili 77 %) a zbylých 84 subjektů změnilo pouze svoji registraci (tzn. přešly do jiné kategorie). Nově se do EZ registrovalo 226 subjektů, nejčastěji v kategorii ekozemědělec (67 % nových registrací) a dalších 84 subjektů změnilo svoji původní registraci vstupem do zcela nové kategorie (nejčastěji šlo o přesun ekozemědělců do kategorie výrobce / ekozemědělec tj. faremních zpracovatelů) (viz Tab. 15).

[10] *Dne 8. března 2012 vyšlo nařízení Komise (EU) 203/2012, kterým se po několikaletém úsilí podařilo stanovit pravidla pro zpracování ekologicky vypěstovaných hroznů na biovíno.*

Tab. 15 Vývoj a struktura registrovaných subjektů v EZ v roce 2012

Registrované subjekty[1)]	Stav ke konci roku 2011	Ukončené registrace v roce 2012	Nové registrace v roce 2012	Stav ke konci roku 2012
Pouze ekozemědělec	3 742	191	162	3 713
Pouze výrobce biopotravin	220	32	19	207
Pouze distributor biopotravin	133	13	37	157
Pouze výrobce krmiv	18	4	4	18
Pouze výrobce osiv	16	4	3	15
Pouze včelař	5	2	1	4
MIX – registrace ve více kategoriích:				
Výrobce + ekozemědělec	140	19	28	149
Výrobce + distributor	45	5	18	58
Výrobce + krmiva / osiva	4	0	2	6
Výrobce + včelař	0	0	0	0
Distributor + ekozemědělec	3	0	7	10
Distributor + krmiva / osiva	8	1	7	14
Distributor + včelař	1	1	0	0
Ekozemědělec + krmiva / osiva	4	2	3	5
Ekozemědělec + včelař	5	2	2	5
Ekozemědělec + včelař + krmiva / osiva	0	0	1	1
Výrobce + distributor + ekozemědělec	8	0	12	20
Výrobce + distributor + krmiva / osiva	2	1	1	2
Výrobce + distributor + včelař	1	0	1	2
Výrobce + ekozemědělec + krmiva/ osiva	0	0	2	2
Výrobce + ekozemědělec + včelař	2	0	0	2
Celkový počet registrovaných subjektů	4 357	277	310	4 390

[1)] Uvedené počty registrovaných subjektů jsou bez zohlednění poboček.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 16 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2011 a 2012

Kód	Ekonomická aktivita (dle NACE)	Počet výrobců biopotravin[1)]	
		2011	2012
10.1	**Zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků**	**70 (77)**	**69 (76)**
10.11	Zpracování a konzervování masa, kromě drůbežího	49 (54)	57 (62)
10.12	Zpracování a konzervování drůbežího masa	5 (7)	2 (4)
10.13	Výroba masných výrobků a výrobků z drůbežího masa	16	10
10.2	**Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů**	**0**	**1**
10.3	**Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny**	**50 (51)**	**66**
10.31	Zpracování a konzervování brambor	3 (4)	4
10.32	Výroba ovocných a zeleninových šťáv	8	15
10.39	Ostatní zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	39	47
10.4	**Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků**	**6**	**9**
10.41	Výroba olejů a tuků	6	9
10.42	Výroba margarínu a podobných jedlých tuků	0	0
10.5	**Výroba mléčných výrobků**	**51 (248)**	**58 (79)**
10.51	Zpracování mléka, výroba mléčných výrobků a sýrů	50 (247)	57 (78)
10.52	Výroba zmrzliny	1	1
10.6	**Výroba mlýnských a škrobárenských výrobků**	**20 (21)**	**22 (23)**
10.61	Výroba mlýnských výrobků	19	21
10.62	Výroba škrobárenských výrobků	1 (2)	1 (2)
10.7	**Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků**	**43 (48)**	**37 (43)**
10.71	Výroba pekařských a cukrářských výrobků, kromě trvanlivých	28 (31)	22 (26)
10.72	Výroba sucharů a sušenek; trvanlivých cukrářských výrobků	12 (13)	13 (15)
10.73	Výroba makaronů, nudlí, kuskusu a podobných moučných výrobků	3 (4)	2
10.8	**Výroba ostatních potravinářských výrobků**	**91 (98)**	**95 (101)**
10.81	Výroba cukru	3 (4)	3 (4)
10.82	Výroba kakaa, čokolády a cukrovinek	5	3
10.83	Zpracování čaje a kávy	20 (24)	22 (26)
10.84	Výroba koření a aromatických výtažků	12	16
10.85	Výroba hotových pokrmů	8	8
10.86	Výroba homogen. potrav. přípravků a dietních potravin	3	2
10.89	Výroba ostatních potravinářských výrobků j. n.	40 (42)	41 (42)
10.9	**Výroba průmyslových krmiv pro hospodářská zvířata**	**0**	**0**
11.0	**Výroba nápojů**	**89 (90)**	**88 (89)**
11.01	Destilace, rektifikace a míchání lihovin	2	2
11.02	Výroba vína z vinných hroznů	77	75
11.03	Výroba jablečného vína a jiných ovocných vín	0	1
11.04	Výroba ostatních nedestilovaných kvašených nápojů	2	2
11.05	Výroba piva	4	5
11.06	Výroba sladu	1	1
11.07	Výroba nealko. nápojů; stáčení minerálních a ostatních vod	3 (4)	2 (3)
21.20	**Farmaceutické přípravky**	**2 (7)**	**3 (8)**
	Celkem	**422 (646)**	**448 (495)**

[1)] *Údaj v závorce odpovídá počtu všech provozoven.*

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

5. Další informace o ekologických farmách

V rámci první části dotazníku byly zjišťovány kromě základních statistických údajů také dodatečné informace významné z pohledu politiky MZe týkající se rozsahu souběhu ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách, jejich ekonomické životaschopnosti prostřednictvím dotazu na realizovaný hospodářský výsledek v předchozím roce a ověření zvýšené potřeby lidské práce v EZ prostřednictvím dotazu na počet pracovníků na farmě.

5.1. Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách (rok 2012)

Z celkového počtu 3 907 respondentů uvedlo 395 ekofarem (tj. 10,1 %), že provozovalo v roce 2012 souběžně ekologické i konvenční hospodaření. Podobný podíl byl dosažen i v předchozích letech. Velmi podobné výsledky dostaneme i při srovnání oficiálních údajů MZe (tj. seznamů kontrolních organizací), kdy z celkového počtu 3 923 ekozemědělců registrovaných k 31. 12. 2012 v EZ provozovalo souběžnou produkci 12,1 %.

Z uvedených 395 ekofarem mělo souběh v rostlinné výrobě 344 podniků (87 %), přičemž většina z nich (237 ekofarem) realizovala souběh pouze v RV. Souběh v živočišné výrobě uvedlo 158 ekofarem, z toho souběh pouze v ŽV mělo 51 ekofarem. Jinými slovy 107 ekofarem (tj. 27 %) provozovalo konvenčně jak rostlinou, tak živočišnou výrobu. Meziročně došlo k poklesu počtu ekofarem jak se souběhem v RV, tak s konvenčním chovem zvířat. Počet farem, které realizují souběžnou konvenční produkci v obou výrobách (RV i ŽV) mírně vzrostl.

V rámci rostlinné výroby jsou ponechávány v konvenci zejména plochy orné půdy, minimálně pak travní porosty či trvalé kultury. V konvenčním chovu zvířat šlo stejně jako předchozí roky nejčastěji o chov skotu s nadpolovičním podílem chovu dojnic, následoval chov prasat a koní. Ostatní kategorie jako ovce, kozy, drůbež nebo králíci se vyskytovaly méně často.

5.2. Data o hospodářském výsledku na ekofarmách (rok 2011)

K posouzení ekonomické výkonnosti ekofarem je v rámci šetření ÚZEI sledován vývoj podílu ziskových ekofarem na jejich celkovém počtu. Všechny subjekty v šetření jsou dotazovány na jejich hospodářský výsledek (HV) v předchozím roce (tj. v šetření 2012 na výsledek hospodaření v roce 2011), ať už hospodařily ekologicky nebo ještě konvenčně.

Z celkového počtu 3 907 respondentů uzavřelo hospodaření v roce 2011 se ziskem téměř 92 % farem (3 584 subjektů), 5,5 % realizovalo ztrátu a zbylých 2,7 % (107 subjektů) údaj neuvedlo, nejčastěji z důvodu, že v daném roce neexistovaly (jedná se o nově začínající zemědělce). Podíl ztrátových podniků se vrátil na nižší hodnotu z roku 2009 a jde o výrazně lepší výsledek, než v letech 2008 a 2007, kdy podíl ztrátových podniků dosahoval podílu 19 %, resp. 11 %.

Pokud se zaměříme na ekonomiku pouze ekologicky hospodařících farem (tj. vyloučíme odpovědi farem registrovaných po roce 2011), zůstává 3 750 ekofarem, z nichž 94,3 % uvedlo, že v roce 2011 byl jejich hospodářský výsledek kladný. Záporný výsledek uvedlo 5,5 % ekofarem (tj. 207 subjektů). V celé historii sledování je podíl ziskových podniků v rámci „čistých“ (již registrovaných) ekofarem vyšší než v rámci celkového souboru farem.

V rámci ekofarem se záporným HV jsou zastoupeny jak farmy malé, tak ty největší (rozpětí od 0,03 ha až po 1 217 ha) a také různé typy ekofarem (viz Tab. 17). Z jednoduché analýzy níže vychází, že ke ztrátovějším podnikům patří opět ve větším poměru ekofarmy zaměřující se na pěstování trvalých kultur (zejména sadů), kdy ztrátu vykázalo cca 10 % zemědělců. Vyšší podíl

ztrátových podniků dále nastal při hospodaření čistě na orné půdě (10% podíl) a podobná situace pokračuje u podniků hospodařících na OP v kombinaci s TK. Všechny sledované kombinace však zaznamenaly meziročně zlepšení, přičemž nejnižší podíl ztrátových podniků byl opět u farem se všemi základními typy užití půdy. Naopak nejvyšší podíl ztrátových podniků (téměř 30 %) byl opět zaznamenán u ekofarem bez půdy, avšak zde jde zejména o podniky ukončující registraci v EZ.

Tab. 17 Podíl ziskových ekofarem dle zaměření produkce v roce 2010 a 2011

Užití půdy	Počet ekofarem	HV pozitivní	HV negativní	HV neuvedli	Podíl ziskových ekofarem (%) 2011	2010
OP vč. zeleniny	203	183	20	0	90,1	84,1
TTP	1 670	1 579	91	0	94,6	93,7
TK	222	201	21	0	90,5	81,8
OP + TTP	1 122	1 078	41	3	96,1	92,4
OP + TK	91	82	9	0	90,1	79,3
TTP + TK	204	190	14	0	93,1	80,4
OP + TTP + TK	217	210	6	1	96,8	95,1
Bez půdy[1)]	21	15	5	1	71,4	61,1
Celkem	**3 750**	**3 538**	**207**	**5**	**94,3**	**90,7**

Pozn.: HV = hospodářský výsledek, OP = orná půda, TTP = trvalé travní porosty, TK = trvalé kultury.
[1)] V kategorii „bez půdy" jsou v roce 2011 zahrnuty zejména subjekty ukončující registraci v EZ nebo mající půdu mimo LPIS (tzv. ostatní plochu), příp. včelaři, chovatelé ryb či pěstitelé hub.
Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 3 907 subjektů

5.3. Počet pracovníků na ekofarmách (rok 2011)

Obdobně jako u dotazu na hospodářský výsledek byl počet pracovníků na ekofarmě zjišťován zpětně za rok 2011 u všech respondentů, avšak do vyhodnocení byly zahrnuty pouze farmy, které v daném roce již hospodařily ekologicky (tj. 3 750 subjektů).

V roce 2011 pracovalo na ekologických farmách bez ohledu na počet odpracovaných hodin celkem 12 665 osob (tj. o 7 % více než v 2010), z toho 70 % na plný úvazek, 11 % na částečný úvazek a 19 % tvořili sezónní pracovníci. Z tohoto celkového počtu pracovníků připadá stejně jako v minulých letech třetina na rodinné členy (4 327 osob), z nichž 70 % pracovalo na plný úvazek a 21 % na částečný úvazek (viz Tab. 18). Struktura popsaná výše je téměř totožná se situací v předchozích letech. Meziročně se pouze zvýšil podíl pracovníků sezónních na úkor pracovníků na plný úvazek, přičemž najímáni byli zejména cizí pracovníci mimo rodinu. Dlouhodobě vzrůstá podíl zaměstnaných rodinných členů[11] (z 28,9 % v roce 2007 na 35,6 % v roce 2011), přičemž jejich největší nárůsty jsou v kategorii pracovníků na plný úvazek.

Celkově počet pracovních sil v roce 2011, v přepočtu na plně zaměstnané[12], činil 9 590 pracovníků, což je nárůst o necelé 3 % z počtu 9 331 pracovníků v roce 2010 a jedná se o významné zpomalení s ohledem na minulý vývoj. Důvodem je stagnace celého sektoru a vyčkávání na nové podmínky politiky pro EZ po roce 2014. Vzhledem k tomu, že počet ekofarem rostl mírně rychleji, než počet AWU v EZ (nárůst o 9,3 %), poklesl opět mírně údaj o průměrném počtu pracovníků na jednu ekofarmu z původních 2,72 na 2,56 AWU. V rámci ČR se tato hodnota pohybuje okolo 4,76 pracovníka na zemědělský podnik (dle AGC 2010).

[11] Podíl zaměstnaných rodinných členů na celkovém počtu pracovníků po přepočtu na plně zaměstnané (AWU).
[12] Pro přepočet na plně zaměstnané (AWU) je použit roční fond pracovní doby ve výši 1 800 hodin.

Z pohledu zaměstnanosti vychází EZ taktéž hůře při srovnání počtu pracovníků připadajících na 100 ha z.p. s 1,8 proti 3,12 (údaj AGC 2010) pracovníků v zemědělství jako celku. Jinými slovy na jednoho pracovníka v EZ v roce 2011 připadalo v průměru 50 ha z.p., zatímco v zemědělství celkem to bylo jen 32 ha z.p. Z dlouhodobého vývoje je však patrný růst zaměstnanosti v EZ, což je dáno každoročním zvýšením počtu pracovníků na 100 ha z.p. z původních 1,32 AWU v roce 2007 na téměř 2 AWU v roce 2011.

Nižší počet pracovníků na 100 ha z.p. v EZ odpovídá struktuře půdního fondu, kdy v EZ dominují velké zemědělské podniky s převahou TTP. Počet pracovníků klesá přímo úměrně s rostoucí výměrou ekofarem (např. u ekofarem s výměrou do 100 ha z. p. připadlo v roce 2011 na 1 pracovníka jen 20 ha, u ekofarem s výměrou mezi 100 až 500 ha z. p. šlo již o 60 ha a při výměře nad 500 ha měl 1 pracovník na starosti okolo 70 ha). Podobný vliv má typ kultury, kdy nejnižší potřeba pracovníků je u ekofarem s převahou TTP (2,5 AWU na 100 ha z.p. neboli zhruba 40 ha na 1 pracovníka), zatímco na OP připadá v průměru na 1 pracovníka 15 ha (6,7 AWU / 100 z.p.) a u TK dokonce jen 2,5 ha na 1 pracovníka (38 AWU/100 ha z.p.). Potřeba nižšího počtu pracovníků v EZ vychází dále také z nižšího počtu hospodářských zvířat chovaných na ekofarmách.

Tab. 18 Počet pracovníků na ekologických farmách v roce 2010 a 2011

Počet pracovníků na ekofarmách	2010		2011		Meziroční změna 2011/10
	Počet	Struktura (%)	Počet	Struktura (%)	
Pracovníci na plný úvazek	8 682	73,3	8 828	69,7	1,7
z toho rodinných členů	*2 744*	*31,6*	*3 015*	*34,1*	*9,9*
Pracovníci na částečný úvazek	1 183	10,0	1 432	11,3	21,0
z toho rodinných členů	*870*	*73,5*	*929*	*64,9*	*6,8*
Sezónní a příležitostní pracovníci	1 973	16,7	2 405	19,0	21,9
z toho rodinných členů	*317*	*16,1*	*383*	*15,9*	*20,8*
Pracovníci celkem	**11 838**	**100,0**	**12 665**	**100,0**	**7,0**
z toho rodinných členů	***3 931***	***33,2***	***4 327***	***34,2***	***10,1***
Přepočet na AWU[1)]	9 331	x	9 590	x	2,8
Počet farem	3 431	x	3 750	x	9,3
AWU / ekofarma	2,72	x	2,56	x	-6,0
AWU / 100 ha z.p.	2,08	x	1,99	x	-4,6
100 ha z.p. / AWU	48	x	50	x	4,8

[1)] AWU = Annual Work Unit = počet pracovníků přepočtených na plný úvazek.
Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012

Část II. Data o prodeji a užití produkce ekofarem v roce 2011

Cílem druhé části zprávy je poskytnout informace o způsobech uplatnění rostlinné a živočišné produkce vyprodukované na ekofarmách v roce 2011. Součástí analýzy je určení rozsahu prodeje bioproduktů na konvenčním trhu, rozsahu zpracování bioproduktů na ekofarmách a významu přímého prodeje z ekofarem (tzv. prodeje ze dvora). Všechny tyto údaje jsou zjišťovány zpětně z důvodu jejich reálnosti (tj. v průběhu roku 2012 byly sbírány údaje za rok 2011).

Jelikož se druhá část zprávy věnuje analýze způsobů uplatnění bioprodukce vyprodukované v roce 2011, jsou níže prezentované údaje založeny na dotazníku, který vyplňovaly pouze ekofarmy, které již mohly v daném roce (2011) prodávat nějakou svoji produkci jako bioprodukt s certifikátem. Jelikož prodej certifikovaných bioproduktů mohou realizovat farmy až po tzv. přechodném období, nelze zahrnout farmy nově registrované v roce 2012 ani v předchozích dvou letech 2011, 2010 a příp. některé z roku 2009[13]. Z tohoto důvodu z celkového počtu 3 907 respondentů odpovídalo na následující otázky pouze 2 332 ekofarem (tj. farem, které odpověděly kladně na otázku „*Byla na Vaší ekofarmě v roce 2011 realizována nějaká rostlinná nebo živočišná produkce, kterou bylo možné prodat již s certifikátem?*“).

6. Způsob uplatnění bioprodukce vyprodukované na ekofarmách (rok 2011)

V rámci analýzy způsobů uplatnění produkce je zjišťován zpětně objem celkové skutečné bioprodukce a podíl prodaného množství v třídění na prodej na domácím trhu a export a dále prodej v bio kvalitě s certifikátem nebo na konvenčním trhu. Navíc je zjišťováno, jakým způsobem byla uplatněna neprodaná produkce, tzv. jiné užití zahrnující spotřebu na farmě ve formě vstupů nebo faremní zpracování či vlastní spotřebu zemědělce, příp. další užití jako např. neprodaný objem produkce na skladě.

Je zde třeba zdůraznit, že těchto 2 332 ekofarem „mohlo“ prodat nějakou svoji produkci jako bioprodukt, ale neznamená to, že ji skutečně v bio kvalitě nakonec prodaly (tzn., že produkce mohla být prodána jako konvenční produkt, zkrmena nebo jinak spotřebována zemědělcem anebo je stále na skladě).

Po vyhodnocení získaných údajů a srovnání uvedeného skutečného objemu rostlinné a živočišné produkce v roce 2011 a plánovaného objemu na daný rok[14] jsou patrné určité rozdíly, které jsou dány zejména následujícími důvody:

- plánovaná produkce na daný rok je zjišťována při inspekci na farmě během daného roku, jedná se tedy o odhad zemědělce, který se může lišit od skutečnosti (např. odlišná reálná produkce plodin dle vývoje počasí / výskytu škůdců, úhyn zvířat plánovaných k prodeji nebo jejich ponechání na farmě, odlišné přírůstky / dojivost, změny stavu chovaných zvířat apod.),
- údaje vyplňují odlišné ekofarmy – pokud farma skončí v EZ, pak je vyplněna její plánovaná produkce, avšak již chybí údaj o její skutečné produkci zjišťovaný zpětně následující rok; naopak farma, které v průběhu roku skončilo přechodné období často nevyplní plán produkce, ale uvede následně skutečný objem produkce,

[13] *Výjimkou jsou situace, kdy je farma předána z otce na syna nebo prodána jiné ekofarmě a pak lze samozřejmě prodej bioproduktů realizovat ihned bez přechodného období.*

[14] *Plánovaný objem produkce daného roku (2011) je objem produkce zjišťovaný již během tohoto roku (2011) pro účely Eurostatu, zatímco reálný objem produkce včetně zjišťování způsobů uplatnění této produkce je zjišťován zpětně v následujícím roce (2012) pro národní účely.*

- zpřesňování metodiky pro sběr dat (např. specifikace jednotek (uvádění živé resp. přepočtené jatečné hmotnosti dle koeficientů výtěžnosti), pravidla zahrnování např. prodávaných živých zvířat mimo produkci masa či produkce mléka spotřebovaného ke krmení telat apod.),
- neuvedení všech údajů z důvodu dostupnosti informací pouze o realizaci produkce v bio kvalitě a již nikoli o způsobu užití zbylého objemu produkce,
- chyby, které se mohou vzhledem k objemu zjišťovaných informací ve sběru dat vyskytnout (a to jak v datech o plánované produkci, tak v datech o reálné produkci).

6.1. Způsob uplatnění rostlinné produkce z ekofarem

Ze získaných údajů je patrné, že mezi plánovanou a skutečnou rostlinnou produkcí existují rozdíly, u některých plodin výrazné (viz Tab. 19). Srovnáván je plán bioprodukce na rok 2011 se skutečnou produkcí v daném roce avšak po odečtení produkce z přechodného období, která není v plánu odhadována. Z kapacitních důvodů nelze ze strany ÚZEI provádět ověřování správnosti jednotlivých dotazníků, je však možné okomentovat hlavní příčiny rozdílů:

- V rámci obilovin klesla reálná produkce významně jen u pohanky (o 31 % na 898 tun) a důvodem je opět stejně jako v letech 2009, 2010 a 2011 nadhodnocení plánované produkce. Naopak významný nárůst reálné produkce byl zaznamenán u prosa, ovsa a kukuřice na zrno. U prosa je hlavním důvodem nárůstu reálné produkce vstup dvou velkých podniků, které pěstování prosa neplánovali; podobně u ovsa se významně zvýšil počet drobných pěstitelů oproti plánu a u kukuřice na zrno byla vyšší produkce způsobena zejména vyššími výnosy u většiny podniků proti plánu.
- O třetinu nižší reálná produkce u brambor (pokles o cca 1 tunu) byla způsobena pravděpodobně neúrodou, kdy 3 pěstitelé s významným podílem na plánované produkci nakonec uvedly nulové uplatnění produkce.
- Podobně jako v minulém roce poklesla téměř na polovinu reálná produkce LAKR, což bylo způsobeno jak neúrodou tak zejména neprovedením sklizně u dvou velkých pěstitelů, kteří nevyplnili v dotazníku uplatnění produkce. Nižší reálná produkce osiva (o 12 %) byla dána nadhodnocením plánovaných výnosů.
- U zeleniny vzhledem k nižšímu počtu pěstitelů je objem plánované či reálné produkce velmi závislý na dodaných datech a situaci jednotlivých ekofarem. K výraznému rozdílu mezi plánovanou a skutečnou produkcí došlo jen u plodové zeleniny, kde byl rozdíl ještě způsoben přesunem dýní olejných z plodové zeleniny v rámci reálné sklizně.
- V případě ovocných sadů došlo k výraznému poklesu reálné produkce napříč všemi druhy. Pokles o 42 % u jabloní byl způsoben zejména nadhodnocením výnosů u mladých výsadeb, kde docházelo teprve k nástupu plodnosti. Pokles reálné produkce hrušek a peckovin (25 % resp. 31 %) byl způsobem jak nižšími hektarovými výnosy v důsledku nepříznivého počasí, tak tím, že významná část drobných pěstitelů plánujících produkci plodů nakonec nevyplnila uplatnění produkce. Toto se týká také i produkce jablek.

Z celkového množství 54,0 tis. tun vyprodukovaných obilovin (bez produkce z přechodného období) bylo zhruba 60 % prodáno (31,3 tis. tun) a to z téměř 90 % v bio kvalitě (76 % v roce 2010). Stejně jako předchozí rok směřovala opět zhruba polovina bioobilovin do zahraničí a exportovalo se zejména žito (64 %), pšenice (49 %) a špalda (44 %). V zahraničí skončila stejně jako v předchozích dvou letech významná část produkce kukuřice na zrno a stejně jako v roce 2009 i většina produkce

prosa (viz Tab. 19). Meziročně se u všech obilovin výrazně zvýšil podíl prodeje v bio kvalitě, kdy nejnižší podíl u ječmene dosahoval 80 %. U obilovin také stoupl podíl neprodané produkce na 42 % objemu, z nichž zhruba 60 % bylo spotřebováno na krmiva a třetina produkce čeká na skladě k budoucímu prodeji. Výjimkou byla špalda a pohanka, kde převažuje umístění na skladě a dále proso a kukuřice na zrno, u kterých byla téměř celá produkce prodána. Nejčastěji pěstovanou obilovinou (dle počtu farem i množství) zůstává oves a pšenice, které tvořily polovinu produkce obilovin v roce 2011.

Mezi další plodiny, jejichž odbyt v bio kvalitě směřoval převážně do zahraničí, patří trvale brambory (63 % jejich prodaného množství), kořenová zelenina (tradičně většina produkce mrkve a od roku 2010 i cibule) a olejniny s růstem podílu prodeje v bio kvalitě. Změna uplatnění produkce nastala u luskovin na zrno, kdy se významně snížil export a dvě třetiny produkce zůstaly na domácím trhu. Neprodaný objem luskovin (37 %) byl nejčastěji uplatněn jako krmivo a dále pro vlastní spotřebu zemědělce. Podobně tomu bylo u brambor, kdy cca 22 % nerealizované produkce bylo použito nejčastěji pro vlastní spotřebu zemědělce a dále na sadbu nebo krmivo. U olejnin a zeleniny je většinou veškerá produkce prodána.

Osiva a ostatní druhy zeleniny mimo kořenovou byly taktéž převážně prodávány v bio kvalitě, avšak dominoval prodej na domácím trhu. Změna nastala u bylin a koření, kdy je stále většina objemu prodána a to na domácím trhu, avšak významněji jako konvenční produkt.

Produkce z ovocných sadů, resp. produkce hrušek a peckovin zůstává také převážně na českém trhu, avšak vzrostl podíl uplatnění na konvenčním trhu (87 % peckovin a 77 % hrušek). Naopak produkce jablek směřuje častěji do zahraničí (62 % produkce) a současně výrazně vzrostl podíl prodeje v bio kvalitě. Hrozny byly prodávány pouze na domácím trhu a většinou jako konvenční produkt. Prodej hroznů však představuje jen 40 % produkce a zbylých 60 % hroznů bylo zpracováno a následně prodáno ve formě biovína. Z pohledu jiného užití u ovocných sadů se jednalo nejčastěji o vlastní spotřebu zemědělce.

Tab. 19 Způsob uplatnění rostlinné produkce ekofarem v roce 2011 a srovnání s plánovanou produkcí

Produkce RV	Reálná rostlinná produkce (v tunách) v roce 2011 a její uplatnění									Plán produkce na rok 2011 (odhad)		Rozdíl reálné a plánované produkce		
	Počet farem	Celková produkce	Celková produkce bez PO	Užití produkce:		Prodej na trhu:		Prodej jako:		Počet farem	Produkce (tuny)	Počet farem	Produkce	
				prodej	jiné užití	domácím	export	BIO produkt	konvenční produkt				(absolutně)	(%)
Obiloviny	**456**	**55 680**	**53 994**	**58%**	**42%**	**59%**	**41%**	**88%**	**12%**	**452**	**49 405**	**4**	**6 275**	**13%**
Pšenice	211	16 294	15 611	65%	35%	51%	49%	85%	15%	198	13 825	13	2 469	18%
Špalda	64	6 384	6 301	87%	13%	56%	44%	99%	1%	63	5 638	1	746	13%
Žito	66	3 574	3 447	44%	56%	36%	64%	90%	10%	60	4 007	6	-433	-11%
Ječmen	148	6 188	6 043	54%	46%	66%	34%	80%	20%	133	5 771	15	417	7%
Oves	284	11 915	11 726	44%	57%	81%	19%	81%	19%	263	8 636	21	3 279	38%
Tritikále	123	7 158	6 700	30%	70%	91%	9%	82%	18%	106	6 707	17	452	7%
Pohanka	38	898	898	68%	32%	67%	33%	96%	4%	41	1 309	-3	-411	-31%
Proso	6	144	144	100%	0%	15%	85%	95%	5%	4	50	2	94	189%
Kukuřice na zrno	8	3 124	3 124	97%	3%	41%	59%	100%	0%	10	2 610	-2	514	20%
Luskoviny	65	2 689	2 436	63%	37%	64%	36%	83%	17%	70	2 630	-5	59	2%
Brambory	159	2 647	2 566	78%	22%	37%	63%	83%	17%	172	3 723	-13	-1 076	-29%
Olejniny	32	648	648	99%	1%	47%	53%	94%	6%	36	594	-4	54	9%
Byliny/koření	39	289	288	83%	17%	89%	11%	38%	62%	47	538	-8	-249	-46%
Osivo / sadba	18	230	230	87%	13%	92%	8%	78%	22%	12	261	6	-30	-12%
Košťálová zelenina	37	47	47	95%	5%	98%	2%	85%	15%	39	50	-2	-3	-5%
z toho zelí	31	30	30	97%	3%	97%	3%	78%	22%	33	34	-2	-4	-10%
Listová zelenina	39	26	26	90%	10%	72%	28%	94%	6%	45	27	-6	-1	-3%
Plodová zelenina	59	626	626	95%	5%	100%	0%	85%	15%	63	806	-4	-180	-22%
Kořenová zelenina	70	1 346	1 346	99%	1%	32%	68%	98%	2%	74	1 360	-4	-14	-1%
z toho mrkev	54	1 223	1 223	99%	1%	30%	70%	98%	2%	54	1 246	0	-23	-2%
z toho cibule	49	81	81	98%	2%	25%	75%	99%	1%	50	81	-1	0	0%
Jablka	179	1 536	1 523	91%	9%	38%	62%	82%	18%	257	2 657	-78	-1 121	-42%
Hrušky	84	355	354	75%	25%	91%	9%	23%	77%	153	475	-69	-120	-25%
Peckoviny	169	918	900	90%	10%	97%	3%	13%	87%	257	1 337	-88	-419	-31%
Hrozny	55	1 538	1 527	39%	61%	100%	0%	28%	72%	45	1 495	10	44	3%

*Pozn.: * Plánovaná produkce obilovin zahrnuje navíc ještě kategorii Ostatní obiloviny.*

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 2 332 subjektů

6.2. Způsob uplatnění živočišné produkce z ekofarem

Stejně jako u rostlinné produkce byly i u produkce živočišné identifikovány rozdíly mezi plánovaným a skutečným objemem produkce za rok 2011. Důvody vzniku těchto rozdílů jsou uvedeny výše, zde jsou okomentovány pouze hlavní příčiny těchto rozdílů:

- Nižší reálná produkce kozího masa (pokles o 19%) oproti plánu je způsobena nadhodnocením produkce, která nakonec byla reálně nižší nebo žádná z důvodu nízké poptávky.
- Nižší reálná produkce vepřového masa (o 22 %) oproti plánu, je způsobena snížením stavů prasat u jednoho z velkých chovatelů. Naopak je tomu u masa drůbežího (nárůst o 13 %), kdy vstoupili do chovu brojlerů nové farmy realizující produkci bez předchozího plánu.
- Nižší reálná produkce (o 30 %, resp. 20 %) u kozího a ovčího mléka je způsobena dvojím započítáváním produkce mléka (tj. jak mléka, tak z něj vyrobených mléčných výrobků) v rámci objemu plánované produkce. Patrné je to zejména u kozího mléka, kdy původní plán produkce činil 439,8 tis. litrů mléka a dále 51,95 tun sýru. Po kontrole bylo zjištěno, že nebyla produkce sýru v řadě dotazníků odečtena od objemu mléka. Správnější údaj o produkci pak je pouze 267,8 tis. litrů a 45,9 tun sýru.
- U kravského mléka je nárůst reálné produkce (o 2 %), i přes nižší počet ekofarem v rámci dotazu na uplatnění produkce způsoben vstupem nových ekofarem do chovu dojnic a jejich nižším počátečním odhadem produkce.
- Pokles reálné produkce vajec proti plánu (o 9 %) vznikl zejména ukončením činnosti jednoho z velkých chovatelů nosnic a dále významnou obměnou chovatelů.

Přes výše uvedené nepřesnosti lze šetření považovat za vypovídající. Výsledky šetření ukazují, že většina živočišných bioproduktů, stejně jako v minulých letech, zůstává na českém trhu. Nově se snížil objem exportu u ovčího mléka, kdy pouze 8 % prodané produkce mířilo do zahraničí oproti 45 % v roce 2010. (viz Tab. 20). Do zahraničí míří tradičně část produkce hovězího a skopového masa a zejména zástavový skot a částečně i jehňata. Export hovězího masa a telat každoročně mírně vzrůstá (meziročně z 12 na 17 % u hovězího masa a z 35 na 37 % u zástavových telat). Naopak podíl vyvezeného skopového masa a jehňat poklesl (meziročně z 20 na 17 % u skopového masa a ze 17 na 6 % u jehňat). Do zahraničí také mířil zhruba stejný podíl vepřového masa jako v předchozích dvou letech (tj. 9 % prodané produkce).

Neuspokojivý zůstává podíl prodeje živočišných produktů v biokvalitě s certifikátem. U nejvíce zastoupených kategorií (tj. hovězího a skopového masa) činil tento podíl pouze 19 %, resp. 9 % celkového prodaného objemu masa (v roce 2010 podíl činil 22 % a 8 %). V rámci zástavu telat a jehňat bylo jen asi 5 % telat a 1 % jehňat prodáno s certifikátem. Tradičně dobré je uplatnění drůbežího masa, kdy byla veškerá produkce určena k následnému prodeji a 97 % je poté prodáno jako bioprodukt. Opačná situace je u kozího masa, kdy veškerá produkce určená pro prodej byla realizována jako konvenční produkt. K dalšímu snížení bio prodeje došlo u vepřového masa, kde také téměř veškerý objem prodeje (91 %) směřoval ke konvenčnímu zpracování. Zde je však třeba podotknout, že významná část vepřového masa (45 %) není přímo prodávána, ale je zpracována na farmě na biopotravinu, tedy podíl prodeje v bio kvalitě se zvýší na 47 % v roce 2011.

Z pohledu uplatnění mléka platí, že kravské mléko je většinou (93 %) prodáváno do mlékáren a mírně narůstá objem prodeje do konvence (z 14 na 33 % v roce 2011). Naopak u ovčího a kozího mléka je větší část (68 % resp. 80 %) produkce zpracována přímo na farmě na biopotravinu. Zbylá

část produkce mléka je prodávána většinou bez certifikátu jako produkt konvenční. Současně lze konstatovat, že téměř veškerá produkce mléka v roce 2011 zůstala na domácím trhu.

Produkce vajec v EZ mírně roste, i když ve srovnání s celorepublikovou produkcí je podíl biovajec zanedbatelný. Vývoj lze označit za stabilní, kdy téměř veškerá produkce vajec je prodávána na domácím trhu a podíl prodeje v biokvalitě se trvale pohybuje okolo 97 %. Naopak u medu se situace zcela otočila. Na rozdíl od roku 2010, kdy bylo bez certifikátu prodáno pouhých 15 % produkce, v roce 2011 činil prodej do konvence celých 73 %.

U uplatnění produkce byla sledována také kategorie „jiné“, která zahrnuje užití produkce jako krmivo, zpracování na farmě či vlastní spotřebu. V případě většiny kategorií masa převládala jako jiné užití vlastní spotřeba zemědělce s výjimkou masa vepřového, kde jednoznačně dominovalo zpracování na farmě na biopotraviny k dalšímu prodeji. Zhruba 20 % produkce hovězího masa bylo taktéž zpracováno na farmě. U mléka je situace zcela opačná. Téměř veškerý objem ovčího a kozího mléka zařazený v kategorii „jiné“ uplatnění byl dále zpracován na biopotraviny a jen minimum sloužilo pro vlastní spotřebu zemědělce. U mléka kravského byla naopak většina (80 %) neprodaného množství použita jako krmivo pro telata a zbylých 20 % sloužilo pro vlastní spotřebu. Objem 2 % neprodaných vajec zahrnuje stejným dílem jak spotřebu zemědělce, příp. darování, tak zpracování na farmě. U zástavu neprodané kusy zahrnují zvířata, která zůstala na farmě za účelem rozšíření vlastního chovu ekofarmy.

Tab. 20 Způsob uplatnění živočišné produkce ekofarem v roce 2011 a srovnání s plánovanou produkcí

Produkce ŽV[1)]	Reálná živočišná produkce v roce 2011 a její uplatnění								Plán produkce na rok 2011 (odhad)		Rozdíl reálné a plánované produkce		
			Užití produkce:		Prodej na trhu:		Prodej jako:					Produkce	
	Počet farem	Celková produkce	prodej	jiné užití	domácím	export	BIO produkt	konvenční produkt	Počet farem	Produkce	Počet farem	(absolutně)	(%)
Hovězí maso (kg)	985	5 246 960	98%	2%	83%	17%	19%	81%	1 068	4 132 043	-83	1 114 917	26,98
Telata – zástav (kg)	*860*	*3 968 360*	*99%*	*1%*	*63%*	*37%*	*5%*	*95%*	*966*	*3 404 700*	*-106*	*563 660*	*16,56*
Skopové maso (kg)	461	336 079	87%	13%	83%	17%	9%	91%	488	352 393	-27	-16 314	-4,63
Ovce – zástav (kg)	*241*	*91 650*	*96%*	*4%*	*94%*	*6%*	*1%*	*99%*	*320*	*114 260*	*-79*	*-22 610*	*-19,79*
Kozí maso (kg)	99	14 718	64%	36%	100%	0%	0%	100%	97	18 198	2	-3 480	-19,12
Vepřové maso (kg)	19	111 970	55%	45%	91%	9%	9%	91%	17	144 620	2	-32 650	-22,58
Drůbeží maso (kg)	26	138 993	100%	0%	100%	0%	97%	3%	22	123 146	4	15 847	12,87
Mléko ovčí (l)	13	134 610	32%	68%	92%	8%	19%	81%	15	168 330	-2	-33 720	-20,03
Mléko kozí (l)	36	540 739	20%	80%	100%	0%	23%	77%	35	787 270	1	-246 531	-31,31
Mléko kravské (l)	70	27 471 807	93%	7%	100%	0%	67%	33%	81	26 908 401	-11	563 406	2,09
Vejce (ks)	34	2 514 700	98%	2%	100%	0%	97%	3%	33	2 757 680	1	-242 980	-8,81
Med (kg)	3	15 495	92%	8%	96%	4%	27%	73%	6	15 585	-3	-90	-0,58

[1)] Celková produkce masa včetně zástavu je uváděna v kilogramech jatečné „mrtvé“ hmotnosti. Pro přepočet z živé váhy byl pro skot použit koeficient výtěžnosti 0,55 (u zástavu telat a jehňat pak 0,5), ovce a kozy 0,5, prasata 0,8 a pro drůbež 0,75.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 2 332 subjektů

7. Způsob prodeje bioproduktů z ekofarem (rok 2011)

7.1. Prodej bioproduktů na konvenčním trhu

Z celkového počtu 2 332 ekofarem, které měly již možnost prodat v roce 2011 alespoň jeden produkt s certifikátem, jich zhruba 65 % uvedlo, že byly nuceny část nebo i veškerou svoji bioprodukci prodat na konvenčním trhu (67 % v roce 2010). Přičemž polovina respondentů (1 166, 50 %) uvedla, že v roce 2011 neprodali žádný svůj bioprodukt s certifikátem a produkci realizovali pouze na konvenčním trhu. Naopak prodej veškeré své bioprodukce s certifikátem uskutečnilo 243 ekofarem (10 %), což je shodný výsledek jako v roce předchozím. Zhruba 15 % ekofarem realizovalo prodej jak na konvenčním trhu tak trhu bioproduktů a zbylá čtvrtina ekofarem (20 % v roce 2010) uvedla, že v daném roce nerealizovaly prodej vůbec a svoji produkci nejčastěji spotřebovaly přímo na farmě[15].

7.2. Prodej bioproduktů s certifikátem

Pokud ekozemědělec uskutečnil v roce 2011 prodej nějaké své bioprodukce s certifikátem, zjišťovalo se současně, jakým způsobem byl daný produkt prodán (tzn. specifika obchodních cest, prodaného množství a případně dosažené ceny na trhu). Z celkových 3907 respondentů, odpovědělo 586 kladně na otázku *„Prodal(a) jste v minulém roce (tj. 2011) nějaké vaše BIO produkty s certifikátem?“* a každý z nich poskytl informace o způsobu prodeje u minimálně jednoho svého produktu. Důležitost této distribuční cesty byla hodnocena jednak počtem farem, které danou cestu využily, a jednak celkovým množstvím bioproduktu, který se touto cestou prodal. Možností uplatnění bioprodukce je mnoho, přes prodej do zahraničí, velko nebo maloobchodům, odbytovým družstvům přes přímý prodej, který zahrnuje prodej konečným spotřebitelům na tržnicích, na farmě bez obchodu a prodej na farmě ve vlastním obchodu.

Snahou této analýzy je, mimo jiné, stanovení průměrné farmářské ceny za hlavní bioprodukty. Určení jedné ceny je však obtížné, nejenže se ceny bioprodukce liší podle zvolené distribuční cesty, jejich variabilita je u bioprodukce daleko větší než u produkce konvenční (je to dáno velkou rozdílností v přístupu k obchodním cestám jednotlivých farem). Průměrná cena uvedená v tabulkách níže byla vypočtena jako vážený průměr z cen jednotlivých ekofarem a prodaného množství.

Rostlinné bioprodukty

Prodej většiny obilovin probíhal převážně prostřednictvím překupníků nebo přímo do zahraničí. Zatímco v roce 2010 dominoval prodej produkce do zahraničí u většiny obilovin (pšenice, špalda, žito, pohanka a kukuřice), v roce 2011 se situace na trhu změnila a převažoval prodej překupníkům (špalda, ječmen, oves, triticale a pohanka) a prodej do zahraničí dominoval u zbylých obilovin (pšenice, žito a kukuřice). Své místo mají již tradičně při prodeji bioobilovin odbytová družstva, která byla využita při prodeji všech druhů obilovin a jako svou prodejní cestu je využilo 11 % farem produkujících obiloviny.

Nejčastěji využívaná obchodní cesta není nutně také cestou, přes kterou farmy prodávají největší objem svojí produkce. U obilovin farmy nejčastěji využívaly prodej jiným farmářům (34 % farem) následovaný prodejem překupníkům (23 %). Prodej do zahraničí využilo nejméně farem, ale jak již bylo zmíněno výše, byla tímto způsobem prodána velká část produkce.

[15] *Spotřeba na farmě zahrnuje spotřebu ve formě vstupů (krmiva, osiva) nebo ve formě vlastní spotřeby farmáře.*

Dalším zkoumaným ukazatelem byla prodejní cena vyjádřená v Kč/t a vypočtena jako vážený průměr z uvedených cen a prodaného množství bioproduktu. Jednotlivé ceny pro každý produkt a existující obchodní cestu jsou uvedeny níže (viz Tab. 21). Vývoj cen obilovin v roce 2011 kopíruje vývoj cen z předchozího roku a jejich vážený průměr se pohybuje v rozmezí 5 000 až 7 000 Kč/t. Cena za tunu významně vzrostla u pohanky, kde se prodeje realizovaly mezi 9 000 až 25 000 Kč/t.

U okopanin (brambor) došlo v roce 2011 ke změně obchodních cest. Nejčastěji využívaný zůstal stejně jako v roce 2010 přímý prodej z farmy, avšak nově bylo touto cestou prodáno až 55 % produkce. Druhou obchodní cestou z pohledu prodaného objemu se stal prodej do maloobchodu. Prostřednictvím přímého prodeje byly realizovány nejvyšší zisky, kdy se tuna brambor prodávala až za 25 000 Kč. Nově byl zaveden prodej do veřejného stravování (přes 4 % objemu), kde se průměrná cena za tunu pohybovala mírně nad 11 000 Kč/t (viz Tab. 22).

Ačkoliv se zvýšil počet druhů zeleniny, kde byla získána data o prodeji, počet respondentů u jednotlivých druhů je nízký a proto jsou v tabulce níže uvedeny jen tři hlavní zástupci a nově je doplněn česnek. U mrkve stejně jako u ostatní zeleniny (cibule, zelí, česneku apod.) je nejčastějším způsobem prodeje přímý prodej ze dvora, kde převažují i vyšší realizační ceny. Na rozdíl od ostatních druhů zeleniny byl však u mrkve největší objem prodán v roce 2011 do maloobchodu (91 % uvedené produkce) za průměrnou cenu blížící se 35 Kč / kg.

U ovoce se dají distribuční cesty rozdělit do dvou hlavních skupin. První je přímý prodej z farmy upřednostňovaný v případě jablek (69 %). Peckoviny a vinné hrozny jsou prodávány naopak spíše dalším zpracovatelům. Zde došlo ke změně u peckovin, kde se prodeje přesunuli od překupníků přímo ke zpracovatelům. Nevýznamná část produkce jablek je exportována. Ceny za produkci v průměru mírně vzrostly (např. z 14 na 17 Kč za kg hroznů).

Seno se nově prodává také přímo z farmy (17 % objemu). Senáž nezaznamenala žádnou změnu a stejně jako u sena u ní převažuje prodej jiným farmářům. Ceny obou produktů zůstávají téměř beze změny (1 281 Kč / t sena a 1 115 Kč / t senáže).

Tab. 21 Způsob prodeje hlavních bioproduktů RV a realizované ceny v roce 2011 – obiloviny[1)]

Bioprodukt	Počet farem celkem	Obchodní cesta	Počet farem	Podíl prodaného objemu (%)	Cena za bioprodukt (Kč/t)		
					OD	DO	průměr
Obiloviny							
pšenice	54	odbytové družstvo	10	10,1	7 000	7 200	7 174
		prodej velkoobchodům	2	10,3	x	x	6 142
		prodej jiným farmářům	17	4,9	4 500	7 000	5 491
		prodej přes překupníka	11	20,3	5 500	6 750	5 962
		prodej zpracovatelům	6	8,0	3 500	7 000	3 918
		prodej do zahraničí	8	46,4	5 000	10 100	5 200
špalda	39	odbytové družstvo	4	15,6	x	x	x
		prodej přes překupníka	14	36,7	5 500	8 000	6 640
		prodej zpracovatelům	10	12,4	5 500	7 500	6 918
		prodej do zahraničí	9	35,3	x	x	8 000
ječmen	25	odbytové družstvo	2	24,0	x	x	x
		prodej velkoobchodům	1	2,3	x	x	7 333
		prodej jiným farmářům	10	9,4	1 050	7 000	9 219
		prodej přes překupníka	3	47,9	5 300	5 910	5 830
		prodej zpracovatelům	4	2,4	6 500	7 000	6 648
		přímý prodej	1	1,7	x	x	4 200
		prodej do zahraničí	4	14,0	x	x	15 600
oves	67	odbytové družstvo	6	17,7	5 500	9 500	7 194
		prodej jiným farmářům	37	19,2	1 050	6 000	4 764
		prodej přes překupníka	14	39,9	5 000	7 750	6 344
		prodej zpracovatelům	5	13,2	3 500	9 000	4 431
		prodej do zahraničí	3	10,0	5 600	5 000	5 910
žito	23	odbytové družstvo	2	4,0	x	x	x
		prodej jiným farmářům	8	3,9	5 000	8 500	7 332
		prodej přes překupníka	4	29,6	4 500	7 800	7 283
		prodej zpracovatelům	3	14,9	7 000	7 200	7 060
		prodej do zahraničí	6	47,7	5 250	7 000	5 894
tritikale	24	odbytové družstvo	2	3,3	x	x	x
		prodej jiným farmářům	14	37,2	3 700	6 900	4 628
		prodej přes překupníka	6	52,6	4 500	6 500	5 476
		prodej do zahraničí	2	6,9	x	x	6 000
pohanka	16	odbytové družstvo	2	20,6	x	x	x
		prodej velkoobchodům	3	4,0	9 000	10 000	7 254
		prodej přes překupníka	5	47,4	9 000	25 000	16 844
		prodej zpracovatelům	5	28,1	14 000	14 000	14 000
		prodej do zahraničí	1	8,0	x	x	12 225
kukuřice	5	prodej velkoobchodům	1	47,7	x	x	7 137
		prodej do zahraničí	4	52,4	x	x	6 750

[1)] Součet farem u jednotlivých distribučních cest může být větší, nežli je uvedený celkový počet farem u daného bioproduktu z důvodu prodeje jednoho bioproduktu stejnou farmou několika cestami najednou.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2012; data od 2 332 subjektů

Tab. 22 Způsob prodeje hlavních bioproduktů RV a realizované ceny v roce 2011 – ostatní[1)]

Bioprodukt	Počet farem celkem	Obchodní cesta	Počet farem	Podíl prodaného objemu (%)	Cena za bioprodukt (Kč/t)		
					OD	DO	průměr
Okopaniny							
		prodej do maloobchodu	7	40,5	10 000	16 000	13 294
brambory	34	přímý prodej	24	55,2	6 000	25 000	11 086
		veřejné stravování	3	4,3	5 000	14 000	11 078
Zelenina							
		prodej do maloobchodu	2	91,7	30 000	35 000	34 648
mrkev	11	prodej zpracovatelům	1	0,4	x	x	15 000
		přímý prodej	8	7,9	11 000	33 000	29 705
cibule	8	přímý prodej	8	100,0	12 000	30 000	16 753
zelí	5	přímý prodej	5	100,0	14 000	21 000	18 527
česnek	5	přímý prodej	5	100,0	120 000	170 000	132 206
Ovoce							
		prodej zpracovatelům	17	18,0	4 000	10 000	4 932
jablka	28	přímý prodej	8	69,1	4 800	30 000	4 871
		prodej do zahraničí	3	12,9	x	x	5 100
		prodej do maloobchodu	1	1,3	25 000	30 000	27 500
peckoviny	7	prodej zpracovatelům	1	84,2	x	x	8 000
		přímý prodej	5	14,5	10 000	25 000	24 500
vinné hrozny	5	prodej zpracovatelům	5	100,0	17 000	17 000	17 000
Seno / senáž							
seno	65	prodej jiným farmářům	60	83,2	500	4 000	1 281
senáž	23	prodej jiným farmářům	23	100,0	500	8 000	1 115

1) Součet farem u jednotlivých distribučních cest může být větší, nežli je uvedený celkový počet farem u daného bioproduktu z důvodu prodeje jednoho bioproduktu stejnou farmou několika cestami najednou.
Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2011; data od 2 332 subjektů

Živočišné bioprodukty

U živočišných bioproduktů jako jsou sýry či kozí mléko, které se celkově neprodukují ve srovnání s konvenční produkcí ve velkém objemu, převažuje jednoznačně přímý prodej (93 - 100 % z prodaného objemu produkce daného produktu). U bioproduktů s větším produkovaným množstvím jako je kravské mléko se největší objem prodává zpracovatelům (92 %), přesto u všech těchto bioproduktů jsou farmy přímým prodejem schopny realizovat vyšší cenu nežli třeba u překupníka. Například průměrná cena kozího mléka byla u přímého prodeje téměř dvojnásobná (29 Kč / litr) nežli u zpracovatele (15 Kč / litr). Také kravské mléko realizovalo v přímém prodeji výrazně vyšší průměrnou cenu (15 Kč / litr) na rozdíl od průměrné ceny realizované prodejem zpracovatelům (9 Kč / litr). Přímý prodej byl uveden jako nejčastější obchodní cesta také u vajec, avšak z pohledu množství dominoval prodej do velkoobchodů při cenách 4,50 Kč / vejce a následně zpracovatelům za 3 Kč / vejce.

Stanovení cen u skotu a ovcí bylo komplikované různorodostí kategorií i jednotek (kusy, tuny, kg). Proto bylo pro porovnání do tabulky využito převodu kusů na tunu živé váhy dle Agronormativů[16].

[16] *Při převodu kusů dobytka na tuny živé váhy, byly využity tyto koeficienty z Agronormativů: 1 býk = 650 kg = 0,65 t; plemenný býk 1300 kg = 1,3 t; 1 jalovice = 1 skot = 500 kg= 0,5t; 1 tele = 1 zastav = 150 kg = 0,15 t; 1 bahnice = 55 kg = 0,055 t; 1 jehně = 35 kg = 0,035 t.*

Pro kategorii skot vyplynulo, že živá zvířata (chovná i zástav) jsou nejčastěji i v největším objemu dodávána jiným farmářům. Nejvíce jatečného skotu (80 %) je logicky prodáno dalším zpracovatelům – jatkám, 12 % je pak prodáno zahraničním kupcům. Průměrná cena zástavu činila 50,5 Kč za kg živé váhy (tj. cca 13 437 Kč za kus). Chovnou jalovici bylo možné získat v průměru za 17 786 Kč za kus (tj. cca 56 Kč za kg živé váhy) a chovného býka za 52 800 Kč za kus (tj. cca 49 Kč za kg živé váhy).

U ovcí je situace obdobná, zástav i chovné ovce jsou nejčastěji a v největším množstvím prodávány jiným farmářům (34, resp. 100 %). Zástav je také prodáván překupníkům a téměř 28 % putuje do zahraničí. Cena zástavu, chovných i jatečných ovcí je srovnatelná a pohybuje se kolem 60 Kč za kg živé váhy. Ostatní kategorie zvířat byly vyplněny malým vzorkem farmářů, proto údaje nejsou zahrnuty v tabulce níže.

Tab. 23 Způsob prodeje hlavních bioproduktů ŽV a realizované ceny v roce 2011[1)]

Bioprodukt	Počet farem celkem	Obchodní cesta	Počet farem	Podíl prodaného objemu (%)	Cena za bioprodukt OD	DO	průměr	MJ
Živočišné produkty								
kravské mléko	52	prodej maloobchodu	1	1,4	x	x	30,00	Kč/litr
		prodej zpracovatelům	41	92,1	8	11	9,18	Kč/litr
		přímý prodej	11	6,5	12	30	14,72	Kč/litr
kozí mléko	10	prodej zpracovatelům	1	6,3	x	x	15,00	Kč/litr
		přímý prodej	9	93,7	20	50	28,73	Kč/litr
kozí sýr	5	přímý prodej	5	100,0	122	500	231	Kč/kg
ovčí sýr	4	přímý prodej	4	100,0	130	300	200	Kč/kg
vejce	15	prodej velkoobchodům	1	66,8	x	x	4,50	Kč/ks
		prodej zpracovatelům	1	30,3	x	x	3,00	Kč/ks
		přímý prodej	11	2,5	2	5	3,27	Kč/ks
Skot								
telata zástav	71	prodej jiným farmářům	55	60,3	76 667	166 667	50 576	Kč/t
		prodej překupníkovi	7	7,0	32 000	120 000	64 774	Kč/t
		přímý prodej	8	32,5	36 000	134 000	39 324	Kč/t
krávy	23	prodej jiným farmářům	21	91,4	18 000	50 000	36 866	Kč/t
		prodej překupníkovi	2	8,6	40 000	46 658	44 237	Kč/t
skot jatečný	76	prodej jiným farmářům	5	2,4	15 385	45 000	36 491	Kč/t
		prodej překupníkovi	7	5,8	24 923	75 000	54 542	Kč/t
		prodej zpracovatelům	49	79,5	23 000	75 000	44 907	Kč/t
		prodej do zahraničí	13	11,8	27 000	55 000	45 107	Kč/t
chovný skot	24	prodej jiným farmářům	23	92,5	20 000	88 000	40 538	Kč/t
chovní býci	7	prodej jiným farmářům	7	100,0	16 969	65 385	48 940	Kč/t
chovné jalovice	23	prodej jiným farmářům	21	79,2	20 000	60 000	58 037	Kč/t
		prodej překupníkovi	2	20,8	39 830	52 000	49 438	Kč/t
Ovce								
jehňata zástav	16	prodej jiným farmářům	9	34,0	54 286	60 000	57 500	Kč/t
		prodej překupníkovi	3	32,7	x	x	71 428	Kč/t
		prodej do zahraničí	2	27,7	x	x	x	Kč/t
		přímý prodej	2	5,7	x	x	55 000	Kč/t
jehňata jatečná	15	prodej zpracovatelům	15	100,0	21 818	85 714	55 145	Kč/t
chovné ovce	11	prodej jiným farmářům	11	100,0	25 455	72 727	61 282	Kč/t

[1)] Součet farem u jednotlivých distribučních cest může být větší, nežli je uvedený celkový počet farem u daného bioproduktu z důvodu prodeje jednoho bioproduktu stejnou farmou několika cestami najednou.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2011; data od 2 332 subjektů

7.3. Přímý prodej bioproduktů a biopotravin na ekofarmách

Smyslem zjišťování bylo určit rozsah prodeje z ekofarem přímo konečným spotřebitelům (tzv. prodeje ze dvora). Přímý prodej zahrnuje: prodej na farmě bez obchodu nebo ve vlastním obchodě zemědělce, prodej v rámci agroturistiky na ekofarmě, prodej bioproduktů na tržnicích nebo prostřednictvím zásilkové služby, donášky nebo přes internet.

Z celkového počtu 3 907 respondentů odpovídaly na tuto otázku pouze ekofarmy, které již mohly v roce 2011 prodávat alespoň jeden svůj bioprodukt s certifikátem. Jednalo se celkem o 2 332 ekofarem, z nichž 154 uvedlo, že prodává své bioprodukty i přímo na farmě (tj. okolo 6 % podobně jako v roce 2009, viz Tab. 24). Tento podíl je pravděpodobně vyšší vzhledem k tomu, že řada zemědělců obecně nerada uvádí informace o prodeji svých produktů ze dvora a navíc nejsou zahrnuty ty farmy, které sice prodej realizují, ale svoje produkty prodávají bez certifikátu jako běžné konvenční produkty. Pokud vezmeme v úvahu pouze ekofarmy, které v daném roce skutečně realizovaly prodej nějakého svého bioproduktu s certifikátem, pak zhruba každá čtvrtá prodala aspoň jeden svůj bioprodukt ze dvora (24% podíl).

Tab. 24 Počet ekofarem prodávajících bioprodukty a biopotraviny ze dvora (2008-2011)

Položka	2008		2009		2010		2011		Meziroční změna (%)
	abs.	(%)	abs.	(%)	abs.	(%)	abs.	(%)	
Ekofarmy v šetření celkem	2 739	100,0	3 560	100,0	4 024	100,0	3 907	100,0	-2,9
Ekofarmy, které mohou prodávat již bio	930	34,0	1 409	39,6	2 027	50,4	2 332	59,7	15,0
Ekofarmy, které skutečně prodávaly bio ze dvora	136	14,6*	80	5,7*	107	5,3*	154	6,6*	43,9

** relativní podíl na počtu ekofarem, které již mohou prodávat certifikované bioprodukty*
Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2009, 2010, 2011 a 2012

K posouzení významu přímého prodeje byl dále zjišťován jeho podíl na celkovém obratu ekofarmy. Po zlepšení v roce 2009, kdy vzrostl význam přímého prodeje (pouze čtvrtina ekofarem ocenila přínos prodeje z farmy pod 10% podílem na celkovém obratu podniku), se situace v roce 2010 naopak mírně zhoršila. Podobný vývoj nastal i v roce 2011, kdy jen mírně přibylo ekofarem, u kterých přímý prodej ze dvora představoval více jak polovinu příjmů podniku (27 % ekofarem), resp. se přímý prodej podílel na celkovém obratu v rozmezí mezi 10 až 50 % (viz Tab. 25).

Tab. 25 Podíl přímého prodeje na celkovém obratu ekofarmy (2008-2011)

Rok	Podíl přímého prodeje na celkovém obratu ekofarmy činil		
	<10 %	10-50 %	51 a více %
2008	53 % farem	31 % farem	16 % farem
2009	25 % farem	51 % farem	24 % farem
2010	40 % farem	34 % farem	26 % farem
2011	36 % farem	37 % farem	27 % farem

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2009, 2010 , 2011 a 2012

Přímý prodej je řešením problému nedostatku odbytových kanálů pro ekologického zemědělce, vysoké konkurence, nejistoty a nízkých výkupních cen v tradičních odbytových kanálech. Tento způsob realizace produkce farem navíc přivádí spotřebitele až na farmu (vytváří se přímý vztah mezi zemědělcem a spotřebitelem) a současně je to nejúčinnější způsob propagace ekologického zemědělství a biopotravin s jasným multiplikačním efektem.

Z pohledu prodávaných bioproduktů a biopotravin zůstává podobně jako v předchozích dvou letech vyrovnaná struktura faremního prodeje, kdy se zhruba polovina ekofarem specializuje na prodej živočišných bioproduktů a polovina na prodej produktů rostlinných. Zhruba 10 % ekofarem nabízí živočišnou i rostlinou produkci. Z živočišných bioproduktů, pokud pomineme prodej živých zvířat (nejčastěji jehňat), se jednalo zejména o prodej masa (19 ekofarem, nejčastěji maso hovězí), mléka (16 ekofarem), mléčných výrobků (21 ekofarem, kozí a ovčí sýr) a vajec (5 ekofarem). Z rostlinných bioproduktů dominoval prodej brambor (26 ekofarem), zeleniny (17 ekofarem, nejčastěji prodej mrkve a cibule) a ovoce (16 ekofarem, zejména prodej jablek a dále zpracovaného ovoce). Čtyři ekofarmy nabízely bylinky a pět ekofarem biovíno. U komodity vína se očekává výrazný nárůst prodeje v příštích dvou letech s ohledem na vysoký počet pěstitelů révy vinné v EZ.

8. Zpracování bioproduktů na ekofarmách (rok 2011)

Všeobecně se očekává, že v rámci EZ dochází na farmě k větší diverzifikaci činností a tedy k vyššímu podílu příjmů z tzv. nezemědělských činností[17] na celkových příjmech ekofarmy. Vyšší podíl farem zabývajících se nezemědělskou činností v rámci EZ potvrzují i údaje ČSÚ (21,8 % proti 14,1 % u podniků konvenčních – AGC2010). Jednou z hlavních nezemědělských činností je i zpracování vlastních výrobků přímo na farmě a případně jejich následný prodej.

Z oficiálních údajů MZe ke konci roku 2011 vyplývá, že z celkového počtu 422 registrovaných výrobců biopotravin bylo 138 současně registrováno i v kategorii ekozemědělec a provádělo zpracování bioproduktů v místě jejich produkce. Jinými slovy téměř třetina výrobců jsou faremní zpracovatelé a jejich podíl každoročně vzrůstá (z 20 % v roce 2008 až na 36 % v roce 2012, kdy z celkového počtu 448 registrovaných výrobců realizovalo zpracování na farmě již 162 subjektů).

Avšak z pohledu registrovaných ekozemědělců zůstává rozsah zpracování vlastních výrobků přímo na farmě stále na nízké úrovni a stagnuje okolo 4 %. Z toho zhruba polovina faremních zpracovatelů svoji činnost ve skutečnosti vůbec neprovozuje, a to zejména z následujících důvodů:

- běžící možné až dvouleté přechodné období po registraci (týká se zejména např. nově vstupujících vinařů)[18],
- nezájem spotřebitelů o zamýšlené biopotraviny, příp. jen příležitostná výroba malého množství v sezóně.

Jinými slovy zpracování na farmách v ČR se rozvíjí jen velmi pomalu a setrvává obezřetnost zemědělců v budování vlastního zpracování a rozjezdu přímého prodeje z farmy. Hlavními bariérami jsou jak legislativní náročnost pro zavedení zpracování a prodeje přímo na farmě, tak zejména nejistota, zda bude poptávka po bioprodukci dostatečná. Přesto počet farem snažících se uplatnit svoje bioprodukty přímo na trhu roste.

K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům, dle mezinárodní klasifikace činností NACE, patří zpracování mléka a mléčných výrobků, masa (převažuje zpracování masa z velkých hospodářských zvířat ve faremních jatkách a bourárnách) a ovoce a zeleniny. Na trhu se konečně objevují první

[17] *Nezemědělské činnosti jsou všechny výdělečné činnosti, které nemají charakter zemědělských prací a pro farmu mají ekonomický přínos.*

[18] *Dle Zákona o EZ se může výrobce biopotravin nejprve zaregistrovat a pak má až 24 měsíců na to, aby získal aspoň 1 osvědčení na biopotravinu.*

biovína, jelikož u zhruba poloviny registrovaných pěstitelů révy vinné a současně výrobců vína doběhlo v roce 2012 tříleté přechodné období a postupně se tato kategorie stane dominantní formou faremního zpracování (viz Tab. 26).

Tab. 26 Počet a zaměření faremních výrobců biopotravin v roce 2011 a 2012

NACE kód	Výrobní zaměření	Počet faremních zpracovatelů[1)]	
		2011	2012
10.1	Zpracované a konzervované maso a výrobky z masa	21	25
10.2	Zpracované a konzervované ryby, korýši a měkkýši	0	0
10.3	Zpracované a konzervované ovoce a zelenina	20	25
10.31	*Zpracované a konzervované brambory*	*0*	*0*
10.32	*Ovocné a zeleninové šťávy*	*3*	*4*
10.39	*Ostatní zpracované a konzervované ovoce a zelenina*	*17*	*21*
10.4	Rostlinné a živočišné oleje a tuky	1	1
10.5	Mléčné výrobky a zmrzlina	28	39
10.6	Mlýnské a škrobárenské výrobky	2	3
10.7	Pekařské, cukrářské a jiné moučné výrobky	1	0
10.8	Ostatní potravinářské výrobky	12	12
10.81	*Cukr*	*0*	*0*
10.82	*Kakao, čokoláda a cukrovinky*	*0*	*0*
10.83	*Káva a čaj, zpracované*	*2*	*2*
10.84	*Koření a aromatické výtažky*	*2*	*2*
10.85	*Hotové pokrmy*	*1*	*0*
10.86	*Homogenizované potravinářské přípravky a dietní potraviny*	*0*	*0*
10.89	*Ostatní potravinářské výrobky j. n.*	*7*	*8*
11.0	Nápoje	53	57
11.02	*Víno z vinných hroznů*	*52*	*55*
Celkem		**138**	**162**

[1)] Počet faremních zpracovatelů bioproduktů neboli výrobců biopotravin je v tabulce uveden včetně všech jejich provozoven. Pokud je zpracováváno více druhů bioproduktů je zpracovatel zařazen dle převažující výroby.
Zdroj: MZe (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

9. Podpora ekologického zemědělství a výroby biopotravin

První finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků byly uvolněny již v letech 1990 až 1992. Výrazný rozvoj EZ nastal po roce 1998, především díky obnovení státní podpory, která byla až do roku 2003 poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

V letech 2004 až 2006 byly podmínky státní podpory upraveny programových dokumentem „Horizontální plán rozvoje venkova“ (HRDP), který byl zpracován již dle pravidel EU, čímž byla zajištěna finanční podpora ekozemědělců i po vstupu ČR do EU. Ekologické zemědělství bylo jedním z podporovaných titulů v rámci tzv. agroenvironmentálních opatření (AEO). V těchto letech mohli ekologičtí zemědělci také využívat zvýhodněné bodové bonifikace při žádostech o podporu z „Operačního programu Zemědělství“.

Od roku 2007 je podpora EZ zajišťována programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007-2013“ (PRV) zpracovaným dle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z EZFRV, který nahradil „HRDP“ a „Operační program Zemědělství“. Titul „ekologické zemědělství“ je podporován opět v rámci AEO. Od roku 2007 mohou navíc subjekty registrované v EZ čerpat bodové zvýhodnění u dalších pěti opatření v rámci Osy I a III PRV a mají tak mnohem vyšší šanci, že jejich projekt bude schválen a financován. V roce 2012 proběhl příjem žádostí pouze u dvou z těchto pěti zvýhodněných opatření, a to pro opatření I.3.2 a III.1.3.

V souvislosti s přípravou nových dotačních podmínek od roku 2014 a přípravou nového PRV lze v tuto chvíli pouze zmínit, že dotace pro ekologické zemědělce budou pokračovat, a to dle EU nařízení nově v rámci samostatného opatření EZ mimo AEO. Vzhledem k tomu, že všechny návrhy jsou zatím pouze na pracovní úrovni, nelze poskytnout závazné konkrétní informace.

9.1. Základní dotace na plochu

Podpora ekologických zemědělců je realizována v rámci Osy II PRV pod titulem „EZ“, který společně s titulem pro integrovanou produkci spadá pod podopatření „Postupy šetrné k životnímu prostředí“ v rámci AEO. V rámci tohoto titulu je ekozemědělcům vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření. Platba je poskytována na plochu ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle užití ploch (tj. pěstovaných kultur). Shodnou výši plateb obdrží ekozemědělci i na plochy v přechodném období.

Výše plateb je stanovena fixně v EUR na celé období let 2007 – 2013, a to následovně:

- Orná půda 155 EUR/ha
- Travní porosty - ekofarmy se souběhem 71 EUR/ha
- Travní porosty - ekofarmy bez souběhu 89 EUR/ha
- Trvalé kultury - intenzivní sady, vinice, chmelnice 849 EUR/ha
- Trvalé kultury - extenzivní sady 510 EUR/ha
- Zelenina a speciální byliny na orné půdě 564 EUR/ha

Vyšší platba na travní porosty platná pro ekozemědělce obhospodařující veškerou plochu v EZ byla nově zavedena v roce 2008. K rozdělení platby u sadů došlo v roce 2010. Původní vyšší platba je poskytována tzv. intenzivně obhospodařovaným sadům (tj. s minimálním počtem 200 ks/ha vyjmenovaných druhů stromů nebo 800 ks/ha vyjmenovaných druhů bobulovin). Nová nižší sazba 510 EUR/ha platí pro sady, které nesplňují výše uvedenou limitní podmínku hustoty výsadby.

Vzhledem k tomu, že jsou dotace vypláceny v Kč, liší se každoročně jejich výše v závislosti na uplatněném směnném kurzu. Konkrétně v roce 2012 vzrostla výše plateb v důsledku vývoje směnného kurzu o 2 % ve srovnání s rokem 2011, ale proti roku 2007 byla nižší o 7 % (Tab. 27).

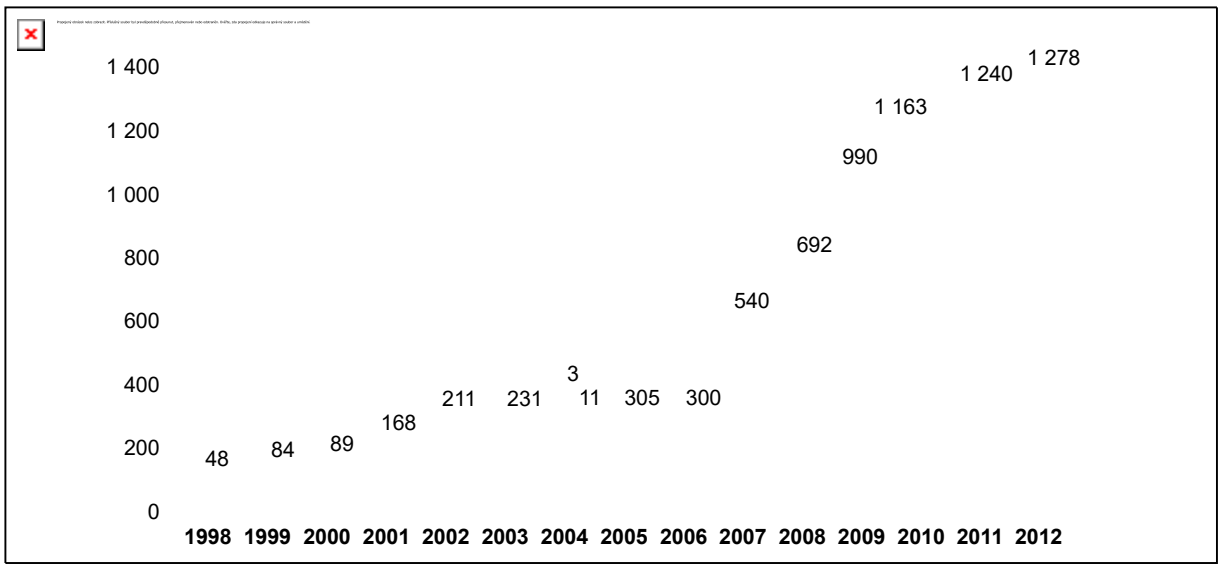

Graf 3 Vývoj dotací v EZ (1998-2012)
Zdroj: Mze; zpracoval ÚZEI

V roce 2012 bylo podáno cca 5 396 žádostí o podporu EZ na plochu 459 747 ha (tj. 95 % veškeré plochy zařazené v EZ). Zažádáno bylo o 1 277,6 mil. Kč, což představuje nárůst o 37 mil. Kč (tj. meziročně o 3 %). Proti roku 2006 vzrostl objem dotací více jak čtyřnásobně a toto navýšení bylo způsobeno jak růstem výměry podporovaných ploch v EZ (o 102 %), tak také navýšením plateb v rámci PRV. V roce 2012 činila průměrná platba v EZ 2 780 Kč/ha a proti roku 2006 se více jak zdvojnásobila.

Tab. 27 Vývoj plateb na hektar plochy v EZ (1998-2012)

Užití půdy	1998	1999-2000	2001-2003	2004-2006	2007[2)]	2008	2009	2010[2)]	2011[2)]	2012[2)]	Změna (%)		
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	IV / III	V / IV	X / IX
Orná půda	2 200	2 130	2 000	3 520	4 266	4 086	4 158	4 074	3 889	3 953	76	21	2
TTP	2 200	1 065	1 000	1 100	1 954	1 872	1 905	1 866	1 781	1 811	10	78	2
TTP (bez souběhu)	x	x	x	x	x	2 346	2 387	2 339	2 233	2 270	x	x	2
Trvalé kultury	2 200	3 195	3 500	12 235	23 369	22 383	22 774	22 316	21 300	21 654	250	91	2
Trvalé kultury (extenzivní sady)	x	x	x	x	x	x	x	13 405	12 795	13 008	x	x	2
Zelenina	2 200	2 130	3 500	11 050	15 524	14 869	15 129	14 825	14 150	14 385	216	40	2
Speciální byliny	2 200	2 130	2 000	11 050	15 524	14 869	15 129	14 825	14 150	14 385	453	40	2
Průměrná platba	2 000	1 245	1 080	1 340	1 970	2 260	2 710	2 750	2 695	2 780	24	47	3
Celková podpora[1)] (mil. Kč)	48,1	84,2	168,0/ 230,8	310,9/ 299,7	539,9	691,7	989,6	1 162,6	1 239,7	1 277,6	35	80	3

[1)] Celková podpora představuje od roku 2004 objem zažádaných namísto do té doby uváděných vyplacených dotací, které jsou vypláceny vždy v průběhu následujícího roku.
[2)] Platby v letech 2007 až 2012 byly přepočteny na Kč dle směnného kurzu platného pro přepočet sazeb v rámci AEO, a to 27,525 Kč/EUR (2007); 26,364 Kč/EUR (2008); 26,825 Kč/EUR (2009); 26,285 Kč/EUR (2010); 25,088 Kč/EUR (2011) a 25,505 Kč/EUR (2012),
Zdroj: MZe, SZIF; zpracoval ÚZEI

Ze srovnání celkového vývoje výše plateb na hektar je patrné, že k největšímu nárůstu plateb došlo v souvislosti se vstupem ČR do EU, tj. s implementací HRDP v roce 2004. K dalšímu zvýšení plateb došlo opět při zavedení programového dokumentu PRV (2007-2013), a to poprvé výrazně u TTP (nárůst o 78 %) a dále nejvíce u trvalých kultur (nárůst o 91 %). Tento skokový nárůst je patrný i při srovnání průměrné platby na hektar. Ke zvýšení průměrné platby na hektar v letech 2007 až 2010 pak došlo zejména v důsledku přechodu ekozemědělců z dobíhajících pětiletých závazků HRDP do nových opatření PRV s vyššími sazbami.

9.2. Podpora EZ v rámci dalších opatření PRV

S ohledem na nízkou produkci biopotravin v ČR se MZe rozhodlo od roku 2007 zvýhodnit výrobce biopotravin a ekologické zemědělce při bodovém hodnocení podaných projektů u pěti vybraných opatření PRV: Zahájení činnosti mladých zemědělců (112), Modernizace zemědělských podniků (121), Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům (123), Diverzifikace činností nezemědělské povahy - záměr a) (311) a Podpora cestovního ruchu - záměr b) (313).

V roce 2012 proběhl příjem žádostí pouze u dvou z těchto pěti zvýhodněných opatření, a to pro opatření 112 a 313.

Tab. 28 Přehled zájmu o investiční opatření PRV s bodovým zvýhodněním v roce 2012

Opatření Osy I a III PRV	Počet schválených žádostí		Požadovaná výše dotace	
	(abs.)	(%)	(tis. Kč)	(%)
Zahájení činnosti mladých zemědělců	22	15,7	24 175	15,7
Podpora cestovního ruchu - záměr b)	37	22,4	126 643	23,9
Celkem	**59**	**19,3**	**150 818**	**6,6**

Zdroj: MZe, SZIF; zpracoval ÚZEI

V rámci těchto dvou opatření byla v roce 2012 zhruba pětina schválených žádostí podána subjekty registrovanými v EZ (33 % v roce 2011 a 45 % v roce 2010), a to s požadavkem o dotaci ve výši 150,8 mil. Kč (6,6 % všech dotací; 27 % v roce 2011 i 2010). Obě ponechaná opatření patřila v minulosti k nejčastěji využívaným z pohledu zastoupení EZ na počtu schválených žádostí. V roce 2011 dominovalo opatření „Podpora cestovního ruchu - záměr b)“, kdy téměř 75 % schválených žádostí podali ekozemědělci. V letech 2009 a 2010 šlo o opatření „Zahájení činnosti mladých zemědělců“, zatímco v letech 2007 a 2008 byl naopak nejvyšší zájem o opatření „Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům“.

Závěr zprávy

Údaje prezentované v této zprávě jsou získávány díky finanční podpoře a zájmu MZe mít k dispozici aktuální statistické informace o EZ v ČR. Sběr potřebných údajů je prováděn ve spolupráci s kontrolními organizacemi na podkladě dotazníku, který je vyplňován za všechny ekofarmy hospodařící v EZ v daném roce šetření, tedy celkem u 3 907 ekozemědělců v roce 2012.

Důvodem sběru těchto dat je jednak snaha získat podklady pro vyplnění povinných statistických výkazů o EZ pro Eurostat a dále mít k dispozici údaje potřebné pro popis reálné situace v ekologickém sektoru a hodnocení statní politiky pro EZ.

Z výše popsaných údajů vyplývá, že v roce 2012 byla z PRV poskytnuta podpora sektoru EZ v celkové výši zhruba 1,43 mld. Kč. Z toho v rámci AEO titulu „Ekologické zemědělství“ bylo zažádáno o 1,28 mld. Kč a v rámci dvou z pěti bodově zvýhodněných opatření Osy I a III PRV o dalších cca 0,15 mld. Kč. K této částce je třeba příst další finanční prostředky žádané z ostatních titulů AEO zejména titulů spadajících pod „Ošetřování travních porostů“. Z výše uvedeného je zřejmé, že je nezbytné mít k dispozici detailní informace o vývoji EZ k hodnocení dosavadní státní politiky a zejména k poskytnutí argumentů pro vynakládání veřejných finančních prostředků právě do ekologického sektoru. Zároveň se připravují dotační podmínky pro období po roce 2014, kdy bude s největší pravděpodobností podpora ekologického hospodaření opět pokračovat.

Z tohoto důvodu se také MZe rozhodlo již vloni podpořit další tematický úkol zaměřený na zvýšení počtu ekologicky hospodařících podniků v rámci sítě FADN a tím v budoucnu zpřístupnit nově ekonomické ukazatele zvlášť pro sektor EZ.

Pokračovat bude taktéž tento tematický úkol a sběr výše popsaných informací bude probíhat v pravidelných ročních intervalech. Cílem je proces sběru dat maximálně zautomatizovat a údaje existující v jiných šetřeních či databázích (např. ČSÚ, registr zvířat, registr vinic a sadů na ÚKZUZ aj.) čerpat přednostně z těchto zdrojů. Část údajů lze např. nově čerpat z online registru všech ekologických podnikatelů (REP) dostupného na stránkách MZe, který je z pohledu povinných hlášení a evidencí velkým přínosem.